

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice BARUT

**AĞRI İLİNDE TARIMSAL YAYIM HİZMETLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ADANA-2022

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AĞRI İLİNDE TARIMSAL YAYIM HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice BARUT

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Cahit GÜNGÖR
Yıl: 2022, Sayfa: 59
Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Cahit GÜNGÖR
: Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK
: Doç. Dr. Nermin BAŞI

Bu çalışmanın amacı; Ağrı ilinde tarımsal yayım hizmetlerindeki mevcut durumu saptayarak tarımsal yayım hizmetlerinin etkinliğini artırmak için gerekli koşulları tartışmak ve bu yönde öneriler geliştirmektir. Bu amaçla Ağrı İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne kayıtlı bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetini gerçekleştiren 100 işletme belirlenerek anket çalışması yapılmıştır.

İşletmelerle yapılan anketlerden elde edilen veri sonuçlarına göre; İşletme sahiplerinin %12'si kadın, % 88'i erkek olup işletmelerin kullanımında cinsiyet olarak erkeklerin çoğunlukta olduğu kadının büyük emeği olmasına rağmen erkekler kadar etkin olmadıkları görülmektedir. Üreticilerin %34 ünün hayvancılığı aile ihtiyacı için yaptığı, %36'sında ticari amaçla yaptığı tespit edilmiştir. Bu çalışma sonucuna göre üreticilerin elde ettikleri kaynakları etkin kullanmadıkları geleneksel yöntemlere çok fazla bağlı kaldıkları görülmektedir. Üreticilerin yeni teknoloji ve uygulamalarından daha fazla yararlanması için kırsal alanda yayım faaliyetinin etkin olması gerektiği ve yayım faaliyeti arttıkça üretim ve verimde artış olabileceğini belirtmişlerdir. Sivil toplum kuruluşları önder çiftçilerle birlikte kırsaldaki çiftçilerin tarımsal yayım faaliyetlerine katılımının sağlamada beraber rol alabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Yayım, Ağrı, İşletme, STK

ABSTRACT

MSc THESIS

EVALUATION OF AGRICULTURAL PUBLISHING SERVICES IN AGRI

Hatice BARUT

ÇUKUROVA UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS

Danışman : Asst. Prof. Dr. Cahit GÜNGÖR
Yıl: 2020, Sayfa: 59
Jüri : Asst. Prof. Dr. Cahit GÜNGÖR
: Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK
: Assoc. Prof. Dr. Nermin BAHŞİ

This study aims to discuss the conditions required to improve the efficiency of the agricultural extension services by determining the current situation and to assert suggestions in this aspect. For that purpose, 100 businesses obligated to the Provincial Agriculture and Forest Directorate of Ağrı that practise plant and animal production were determined and a survey was conducted.

According to the results gathered from the surveys conducted, 12% of the proprietors who participated in the study were female and 88% of them were male. Although the female labour force has more effort, it is evident that they are not as active as male labour force and that 34% of the breeders pursue this occupation for the maintenance of their families and 35% for commercial purposes. It is clear that the breeders don't use the resources they acquire effectively enough and they are too dependent on traditional methods. It is stated that extension activities should be more effective so as to enable breeders to benefit from new technological implementations and that there might be an increase in production and efficiency thanks to the increase in extension activities. It is also inferred that civil society organizations might take part in providing the participation of farmers in rural areas with their chief farmers.

Keywords: Agricultural extension, Ağrı, Civil Society Organizations (CSO)

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Tarımsal yayım değişik hedeflere ulaşmak için çeşitli şekillerde organize edilebildiği ve kapsadığı konular farklılık gösterdiği için tanımlanması oldukça güç bir kavramdır. Kısaca tanımlayacak olursak tarımsal yayım; tarımla uğraşan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım eden bir sistemdir. Diğer bir tanıma göre ise kullanılan tarım tekniklerinin yenileştirilmesi, üretim etkinliklerinin ve gelirlerinin artırılması, kırsal toplumun yaşam düzeyinin yükseltilmesi için yürütülen sosyal ve ekonomik bazı iyileştirmeler yapmaya yönelik faaliyetleri içeren bir eğitim süreci olduğunu belirtmiştir (Olgun, 2002).

Tarımsal Yayım modeli genişletilmesi tarımın gelişmesinde önemli bir güç ve yenilik unsurudur. Yayım çalışmalarında sivil toplum kuruluşları ile kurumların etkinliği artırılarak üreticiye daha fazla bilgi, tecrübe edinimi sağlanması açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı; Ağrı İlinde tarımsal yayımdaki mevcut durumu ortaya koyarak tarımsal yayım hizmetlerinin etkinliğini artırmak için gerekli koşulları tartışıp öneriler sunmaktır.

Araştırma verilerini, Ağrı İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne kayıtlı 100 üretici ile konuyla ilgili anket formu düzenlenerek ve yüz yüze görüşme yapılarak elde edilen veriler oluşturmuştur. Bu veriler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Testlerin anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ kabul edilerek değerlendirme bu koşula göre yapılmıştır. Cronbach's Alpha Testi de uygulanarak, güvenirlik testleri yapılarak, çıkan sonuçlar analiz edilip yorumlanmıştır. Ayrıca, konuyla ilgili önceden yapılmış olan çalışmalarda desteklenmiştir.

Anket bulgularına göre İşletme sahiplerinin %12'si Kadın, % 88'i Erkektir. Erkeklerin tarımsal faaliyetlerdeki etkinliği daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kadınlar kırsal toplumda ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olduğundan, tarımsal faaliyetlerdeki etkinliği kısıtlı olmaktadır.

Nüfusun %58'inin 35-49 yaş Aralığında, %2'sinin 65 yaş ve üzerinde olduğu saptanmıştır.

İşletmelerin %36'sının ticari amaçlı tarımsal faaliyette bulunduğu ve bu işletmelerin %87'sinin büyükbaş hayvancılık yaptığı tespit edilmiştir. İşletmelerin % 82'sinin sütü kendi imkânlarıyla işlediği görülmüştür. Sütü kendileri işledikleri için, işletmelerin kaynaklarını etkin kullanamadığı ve hayvansal üretimde verimliliğin düşük olduğu saptanmıştır. Et ve süt ürünlerinin daha etkin değerlendirilebilmesi için, bu ürünleri alan ve işleten işletmeler oluşturulmalı, üreticilere ulaşılması için kamu spotu yaygınlaştırılmalıdır.

Yayım eğitiminin daha etkin olabilmesi, çiftçilerin içinde bulundukları yerel şartların da çok iyi bilinmesine bağlıdır. Bu şartların iyi anlaşılması için yerel önderler ile kurum ve kuruluşların tecrübelerinden yararlanılmalıdır. Yerel liderler ve önder çiftçiler kırsal kesimdeki ailelerin yayım çalışmalarına katılımını da sağlayabilir.

Çiftçilerin üretimi daha etkin yapabilmesi için, devlet kurumları ile diğer kuruluşlar arasındaki ortak eğitim ve bilgi okuryazarlığı geliştirilmesi ve farkındalık programlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Yayım çalışmaları arttırılarak ve katılımcı üretici modeli geliştirilerek üreticilerin fikir yeteneği geliştirilebilir. Yayım elemanlarına ihtiyaç mevcuttur ve bu ihtiyacın giderilmesi gerekmektedir.

TEŞEKKÜR

Araştırma konusunun belirlenmesinden araştırmanın sonuçlandırılmasına kadar geçen süreçte değerli görüş ve katkılarından dolayı başta danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Cahit GÜNGÖR'e, çalışma sırasında bilimsel katkılarıyla beni yönlendiren Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK'a, araştırmanın yürütülmesine yardımcı olan, ayrıca bu süreçte güler yüzü ve desteğini esirgemeyen Arş. Gör. Dr. Tuğçe KAYA'ya teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında destek olan iş arkadaşlarıma, çalışmam için gereken tüm kolaylıkları sağlayan, manevi desteğini esirgemeyen Tutak İlçe Tarım ve Orman Müdürü Yahya TEBER'e, yoğun çalışmalarım sırasında beni motive eden, desteğini esirgemeyen güler yüzlü arkadaşım Evrim KARAAĞAÇ'a teşekkür ederim.

Desteğini hep hissettiğim, her zaman yanımda olan Recep BAŞER'e, çalışmalarım sırasında beni motive eden yeğenlerim Ayaz'a ve Yaren'e, ayrıca her koşulda yanımda olan değerli aileme sonsuz teşekkürler.

Emeği geçen herkese teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZ	I
ABSTRACT.....	II
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET	III
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
ÇİZELGELER DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XII
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	3
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	17
3.1. Materyal.....	17
3.2. Yöntem	17
3.2.1. Örneklemeye.....	17
3.2.2. Veri Toplama	17
3.2.3. Veri Analiz Yöntemi.....	18
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	21
4.1. Konu ile İlgili Kavramlar.....	21
4.1.1. Tarımsal Yayım Kavramı.....	21
4.1.1.1. Tarımsal Yayımın İletişim Boyutu	22
4.1.1.2. Tarımsal Yayımın Eğitim Boyutu.....	22
4.1.2. Tarımsal Yayımın Önemi.....	23
4.1.3. Dünyada Tarımsal Yayım ve Tarımsal Danışmanlık Sistemi	23
4.1.4. Türkiye’de Tarımsal Yayım ve Tarımsal Danışmanlık Sisteminin Gelişimi.....	24
4.1.5. Tarımsal Yayım ve Danışmanlığın Geleceği	25
4.2. Anket Uygulaması Sonucu Elde Edilen Bulgular.....	26

4.2.1. Üreticilerin Demografik ve Sosyoekonomik Özellikleri	26
4.2.2. Araştırma Hipotezleri.....	43
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	49
KAYNAKLAR	53
ÖZGEÇMİŞ	59

ÇİZELGELER DİZİNİ**SAYFA**

Çizelge 4.1.	Cinsiyet Dağılımı	26
Çizelge 4.2.	Yaş Grupları	26
Çizelge 4.3.	Medeni Durum	27
Çizelge 4.4.	Hane Birey Sayısı.....	27
Çizelge 4.5.	Eğitim Durumu.....	28
Çizelge 4.6.	Sosyal Güvenlik Durumu	28
Çizelge 4.7.	Birliğe üyelik Durumu	29
Çizelge 4.8.	Birlikten faydalanma Durumu.....	29
Çizelge 4.9.	İşletme Arazi Büyüklüğü	29
Çizelge 4.10.	İşletmenin Hayvan Varlığı	30
Çizelge 4.11.	Ahır Tipi.....	30
Çizelge 4.12.	Küçükbaş Hayvancılıkla Uğraşma Yılı.....	31
Çizelge 4.13.	Hayvancılığın Hangi Amaçla Yapıldığı.....	31
Çizelge 4.14.	Besiciliğin Hangi Amaçla Yapıldığı	31
Çizelge 4.15.	Küçükbaş Hayvancılıkta Yapılan Üretim.....	32
Çizelge 4.16.	İşletmenin Süt sağımı	32
Çizelge 4.17.	Süt Değerlendirilme Durumu	32
Çizelge 4.18.	Hayvanlar Nerede Otlatılır	33
Çizelge 4.19.	Hayvanları Kim Otlatır.....	33
Çizelge 4.20.	Yeterli Mera Alanının Otlatılması ve Korunması Durumu	34
Çizelge 4.21.	Kaba Yem Üretimi ve Temini	34
Çizelge 4.22.	Yaylalara Göçerlik Durumu	35
Çizelge 4.23.	Küçükbaş Hayvanların ilçe Müdürlüğüne Kayıt ve Küçükbaş Desteğinden Faydalanma Durumu	35
Çizelge 4.24.	Son Üç Yılda İşletmedeki Hayvan Sayısının Azalma Nedenleri	36
Çizelge 4.25.	Küçükbaş Hayvancılıktan Elde Edilen Faydalar	37

Çizelge 4.26.	Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetlerinin Azalmasının Sebepleri.....	37
Çizelge 4.27.	Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetinin için Çiftçilerin Yapması Gerekenler	38
Çizelge 4.28.	Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetlerinin Gelişmesi için Devletin Yapması Gerekenler	38
Çizelge 4.29.	Eğitim Durumu ile Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri Arasındaki İlişki	43
Çizelge 4.30.	Eğitim Durumu ile Küçükbaş Hayvancılık ile İlgileri Bilgileri Aldığı Haberleşme Kanalları Arasındaki İlişki.....	44
Çizelge 4.31.	Küçükbaş Hayvancılık ile Uğraşma Yılı ile Küçükbaş Hayvancılıkta Karşılaşılan Problemler Arasındaki İlişki	47

ŞEKİLLER DİZİNİ

SAYFA

Şekil 4.1.	Tarımsal Yayında Haberleşme Davranışlarını ve Haberleşme Kanallarını Uygulama Sıklığı.....	39
Şekil 4.2.	Tarımsal Yayında Yenilikleri Uygulamada Yeniliklerin Benimsenme Durumu.....	40
Şekil 4.3.	Tarımsal Yayında Hayvan Sağlığı ile Uygulamalar.....	41
Şekil 4.4.	Küçükbaş Hayvancılıkta Karşılaştığınız Problemlerin Önem Derecesi.....	42

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

GSMH	: Gayrisafî Milli Hasıla
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
TAR-GEL	: Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi
TYD	: Tarımsal Yayım ve Danışmanlık
KÖY-MER	: Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi
TYUAP	: Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
EKKP	: Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi

1. GİRİŞ

Tarım, gelişmekte olan ülkelerde önemli ekonomik sektörlerden biridir. Ayrıca halkın çoğunluğunun kırsal alanda yaşaması nedeniyle sosyal açıdan da önemlidir. Tarım; GSMH’de %9, istihdamda %29,5 ve ihracat değerinde %4,25’lik pay ile Türkiye ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır (Boyacı ve Yıldız, 2016).

Tarım, yeni teknolojilerin uygulanması ve ekonomik koşullar nedeniyle hızlı değişimlere tanık oluyor. Bu nedenle, kırsal nüfus, hizmetlere, eğitime ve bilgiye erişime ihtiyaç duymaktadır (Snapp, 2004).

Tarımsal yayım; değişik hedeflere ulaşmak için çeşitli şekillerde organize edilebildiği ve kapsadığı konular farklılık gösterdiği için tanımlanması oldukça güç bir kavramdır. Kısaca tanımlayacak olursak tarımsal yayım; tarımla uğraşan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım eden bir sistemdir. Diğer bir tanıma göre ise kullanılan tarım tekniklerinin yenileştirilmesi, üretim etkinliklerinin ve gelirlerinin artırılması, kırsal toplumun yaşam düzeyinin yükseltilmesi için yürütülen sosyal ve ekonomik bazı iyileştirmeler yapmaya yönelik faaliyetleri içeren bir eğitsel süreçtir (Olgun, 2002).

Türkiye’de tarım eğitimi 1848 yılında başlamıştır. Ancak tarımsal araştırma ve yayım konusundaki temel gelişmeler 1930’lardan itibaren olmuştur (Şenocak, 1967). Türkiye’deki tarımsal yayım faaliyetleri, ağırlıklı olarak ABD ve Batı Avrupa ülkelerindeki yayım uygulamalarından etkilenmiştir. Ayrıca Dünya Bankası ve diğer uluslararası donör kuruluşlar tarafından önerilen tarımsal yayımda yeni sistem ve yaklaşımlar Türkiye’de uygulanmaktadır. Söz konusu Eğitim ve Ziyaret Sistemi yaklaşımı kullanılarak 1963 yılında başlatılan projelerden biri de Aşağı Seyhan Sulama Projesi olmuştur. Çorum & Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi, Meyseb1, Meyseb2, Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi ve Ceyhan Aslantaş Projesi gibi diğer programlar da yürütülmüştür. Türkiye’de tarımsal bilgi sistemleri alanındaki temel değişiklik, 1984 yılında yeni bir program olan Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma uygulamaya konmasıyla meydana geldi ve bugüne kadar

ülke genelinde kullanılmaya devam edilmektedir. Ayrıca, TKİB Tarımsal Dokümantasyon ve Bilgi Merkezi, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) desteğiyle 1984 yılında kurulmuştur.

Bilgi, çiftçiler için hayati bir kaynaktır; onsuz, ellerindeki diğer kaynakları en iyi şekilde kullanamazlar (Fitzherbert, 1983). Bilgi hem üretimde bir girdi hem de işleyen bir pazarın ürünüdür. Bu nedenle birçok yönü vardır. Bilgi; gübre miktarları, sulama zamanlaması ve miktarı ve hem risk azaltıcı hem de üretim artırıcı girdilerin zamanlaması ve etkinliği gibi girdilerin ve faaliyetlerin ekonomik miktarını ve zamanlamasını etkileyerek tarımsal üretimi etkiler (Howard ve ark, 1996). Bilgi, gıda güvenliğinin temel bileşenidir ve kırsal kalkınmayı kolaylaştırmak ve sosyal ve ekonomik değişimi sağlamak için gereklidir (Munyua, 2000).

Bilgiyi geliştirme, işleme, yayma, paylaşma ve bilginin kullanımı; tarımsal gelişmenin odak noktasını oluşturur. Bugün tarım bilgiye dayalı niteliğini giderek arttırmaktadır. Tarımsal üretimin gerçekleşmesi ile birim alandan elde edilen verim ve kalite artışı; tarımla ilgili bilgilerin çiftçilere iletilmesi ve öğretilmesi, yani tarımsal yayım hizmetlerinin etkin bir şekilde kullanılması ile mümkündür (Taluğ, 1994).

Tarımsal yayım tarımın ayakta kalması için kullanılabilecek araçların en önemlilerinden biridir. Tarımsal kalkınma sürecinde vazgeçilmez kalkınma elemanlarından biridir. Tarımsal kalkınma genellikle üretimi artırmak için çiftçilerin kabul ettiği teknolojinin düzeyi olarak anlaşılmaktadır. Her ne kadar benimsenen teknoloji oranı önemli bir kalkınma işareti ise de bu süreçte tek araç olarak kabul edilememektedir (Özkaya ve ark. 2005).

Bu çalışmanın amacı; Ağrı ilinde tarımsal yayım hizmetlerindeki mevcut durumu ortaya koyarak, tarımsal yayım hizmetlerinin etkinliğini artırmak için gerekli koşulları tartışmak ve bu yönde öneriler geliştirmektir. Ayrıca bu çalışma, tarımsal yayım hizmetinin amaçlarını, sistemin ne derece uygun olarak işlediğini, kamu kuruluşları ve yayım servislerinin ne kadar etkin olduklarını, üreticilerin yayım faaliyetleri konusunda beklentilerini ve sorunlarını ortaya koymaktır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Özçatalbaş (1994), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bölgesi illerinden Şanlıurfa’da tarımsal yayımın analizi ve etkin bir yayım çalışmasında gerekli koşulların saptanması amacıyla yaptığı çalışmada, pamuk, buğday, arpa ve kırmızı mercimekte üretici uygulamaları ile yayım birimlerinin önerileri arasında uyumsuzluklar olduğunu; üreticilerin üretim tekniği (%82,4) ve işletme ekonomisiyle (%71,4) ilgili bilgileri büyük oranda kırsal toplum içindeki bilgi kaynaklarından karşıladığını; araştırmacı, yayımcı ve üretici üçlüsünü tarla düzeyinde bir araya getirmek için çiftçi şartlarında denemelere önem verilmesi gerektiğini, böylece söz konusu üçlünün tarla düzeyinde bir araya gelmesiyle etkin bir iş birliği ve bilgi akışının sağlanacağını belirtmiştir.

Atsan (1998), 1982-1989 yılları arasında Erzurum’da uygulanan Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi’nin (EKKP) tarımsal yayımla ilgili kısmının Tarımsal Yayında Program Planlama İlkeleri açısından değerlendirilmesi amacı ile yapmış olduğu çalışmada, EKKP esas itibarıyla Erzurum ilinde tarımın gelişmesinde ve tarımla uğraşan kişilerin sosyo-ekonomik yönden kalkınmasında etkin olarak kullanılabileceğini; EKKP’nde alt yapı hizmetleri, program hedeflerine uygun olarak gerçekleştirilmesine karşın çiftçinin gelirini artırmaya yönelik kredi ve tarımsal yayım hizmetlerinde beklenen etkinlik sağlanamadığını; proje hazırlanırken, bazı program planlama ilkelerinin göz önünde bulundurulmaması ve projede benimsenen Eğitim ve Ziyaret Sistemi’nin yöre şartlarına uygun olmaması projenin başarısını etkileyen önemli faktörler olarak ortaya çıktığını belirtmiştir.

Çölaşan (2000), “Tarımsal Proje ve Danışmanlık Hizmetleri” üzerine yapmış olduğu çalışmada, Türkiye’de bazı hizmetlerin özelleştirme kapsamında tarım danışmanlığının özel sektöre devredilebileceğini ve bu hususta danışmanlık şirketlerine önemli görevlerin düştüğünü belirtmiştir.

Holloway ve Ehui (2001), Etiyopya’da tarımsal yayım hizmetleri için ödeme istekliliğini belirlemek amacıyla yaptıkları bu araştırmada AddisAbaba’ya

yakın iki mandıradan toplanan veriler bağlamında yayım ziyareti için ödeme istekliliğini analiz etmişler ve bir özel pazarın geçerli olması için gerekli koşulları değerlendirmişlerdir. Yayım ziyaretinin gelişmekte olan süt pazarlarına girişi teşvik eden güçlü bir katalizör olduğunu belirtmişlerdir.

Altınkaynak (2002), Erzurum'un Uzundere ilçesinde sosyo-ekonomik yapı ve tarımsal yayım açısından kalkınma olanakları üzerine yürütmüş olduğu çalışmada, Erzurum İli Uzundere ilçesinin sosyo-ekonomik durumunu ortaya koymuş ve ilçenin kalkınma olanaklarını tarımsal yayım açısından araştırmıştır. Araştırmada Erzurum iline bağlı Uzundere ilçesi ve köylerinde gözlem ve mülakata dayanan ve kamu görevlileri ile çiftçilerden sağlanan birincil verilerin yanında kamu kuruluşları belgelerinden ve diğer yapılmış çalışmalarından faydalanmıştır. Daha etkin tarımsal yayım faaliyetlerinin uygulanması gerektiğini savunmuştur.

Anderson ve Feder (2004), politikacıların önemli bir kamu sorumluluğu olarak tarımsal yayıma yatırım yapma nedenleri ve yayım sistemlerinin performansları arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada, çiftçilerin bilgi talebini, yayım hizmetlerinin kamu malı niteliğini ve yayım sistemlerinin performansını etkileyen örgütsel ve politik nitelikleri ana hatlarıyla belirleyen bir çerçeve sunmaktadır. Bu kavramsal çerçeve, çeşitli genişletme yöntemlerini ve bunların olası ve gerçek etkinliklerini analiz etmek için kullanılır. Analiz, çoğu yoksul ülkede yayım hizmetleri kamu tarafından finanse edilecek olsa da, büyük ölçüde özel tedarike dayalı teşvik yapılarına sahip yerel olarak merkezi olmayan dağıtım sistemlerinden gelebilecek verimlilik kazanımlarını vurgulamaktadır.

Gökçe (2004), İzmir'de seçilen bazı köylerin tarım danışmanları, muhtarları ve tesadüfi olarak seçilen çiftçileri ile "Bin Köye Bin Tarımcı Projesi Üzerine Bir İnceleme" kapsamında yaptığı çalışmada projenin uygulamasında bazı sorunlar yaşanmasına rağmen sağladığı faydaların oldukça fazla olduğunu belirtmiştir. Ayrıca tarım danışmanlarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi projenin sürdürülebilirliği açısından önemli bulunduğunu belirlemiştir.

Özer (2004), kırsal kalkınmada katılımcı yayım üzerine yaptığı çalışmada; Türkiye’de katılımcı yayımın bir gereksinim olduğunu, katılımcı yaklaşımın tarımsal yayım faaliyetleri üzerinde güçlendirici etkisinin bulunduğunu belirtmiştir.

Ceylan ve ark. (2005), Güneydoğu Anadolu projesi (GAP) Bölgesinde tarımsal üretim sürecinde çiftçilerin bilgi eksikliklerinin giderilmesinde tarım danışmanlarının etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada KÖY-MER projesi kapsamında çalışan 89 tarım danışmanı ile yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlara göre üreticilerin tarım danışmanlarına olumlu baktıklarını ve tarım danışmanlarından oldukça yüksek düzeyde bilgi talep ettiklerini tespit etmişlerdir.

Harputlu (2005), Kınık’ta tarımsal yayımcıların kalkınma üzerine etkilerinin değerlendirildiği çalışmada, kırsal kalkınma stratejilerinin nasıl uygulanacağını, kırsal kalkınmanın hangi politikalarla gerçekleştirileceği, bu politikaların uygulanmasında hangi yöntem ve araçların tercih edileceği değerlendirilmiştir.

Sulaiman ve ark. (2005), Hindistan’da Özel Sektörün Tarımsal Yayım Etkinliğini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında yeniliklerin benimsenmesinde yeni yayım yöntemi olarak katılımcı olan çiftçilerin tarımsal üretimlerini ve gelirlerini artırabileceğini; sadece teknoloji değil entegre bir dizi hizmetin gerekliliğini ve bu hizmetleri sağlamak için diğer kuruluşlarla ortaklığa ihtiyaç duyulduğunu tespit etmişlerdir.

Saltan (2006), Adana’nın Aladağ ilçesine bağlı Kökez köyünün sosyo-ekonomik yapısı ve tarımsal yayım çalışmalarının değerlendirilmesi amacıyla yapmış olduğu çalışmada, bin köye bin tarımcı projesinin başarılı olduğunu belirtmiştir.

Soraklı (2006), Erzurum’da bin köye bin tarımcı projesi kapsamında görev yapan tarım danışmanlarının etkinliklerinin belirlenmesi amacıyla yaptığı çalışmada tarım danışmanlarının kişisel ve mesleki özellikleri, proje hakkındaki düşünceleri ve gerçekleştirdikleri etkinlikler ortaya koymuştur. Bu kapsamda belirlenen sorunların çözümüne yönelik politika önerilerine yer verilmiştir.

TEDGEM (2006), Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Yönetmeliği” ve “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Uygulama Esasları” projenin genel hükümleri, projede görev alacak kurullar ve birimler, tarım danışmanlarının seçimi, nitelikleri, eğitimleri ve çalışma esasları, denetimi, mali hükümler ve yürütme konusunda genel bilgiler verilmiştir.

Boz ve Candemir (2007), Kahramanmaraş’taki yayım elemanlarının bakış açısıyla tarımsal sorunları belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, çiftçilerin eğitim düzeyinin düşük olması, yayım hizmetlerindeki eksiklikler, tarımsal alanlarda yetersiz sulama olanakları, bilinçsiz sulama, pazarlama koşullarının yetersiz olması en önemli tarımsal sorunlar arasında yer aldığını belirtmişlerdir. Ayrıca tarım politikalarındaki yetersizlik, bürokrasi, araç-gereç yetersizliği ve personel hizmet içi eğitim gereksinimi yayım elemanlarının iş performansını etkileyen en önemli faktörler arasında olduğunu belirtmişlerdir.

Çelik ve Terin (2007), Van ili ve ilçelerinde kırsal ve kentsel kökenli yayım elemanlarının sosyo-ekonomik ve yayımcı niteliklerini etkileyen etkenleri belirleyerek ve varsa farklılıkları ortaya koyarak, bu farklılıkların istatistikî açıdan önemli olup olmadığını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, Van’da görev yapan yayım elemanlarının %61’inin kırsal, %39’unun ise kentsel kökenli olduğunu; kırsal kökenli yayım elemanlarının %16’sının kadın, %84’ünün erkek, %56’sının lisans mezunu ve %48’inin baba mesleği olarak çiftçiliği sürdürdüğünü; kentsel kökenli yayım elemanlarının %43,8’inin kadın, % 56,2’sinin erkek, %50’sinin lisans mezunu ve %43,8’inin baba mesleği olarak memurluk yaptığını; kırsal kökenli yayım elemanlarının %52,2’sinin, kentsel kökenli yayım elemanlarının ise %47,8’inin isteyerek yayımcı olduğunu; yayım elemanlarının kullandıkları yayım yöntemi ile eğitim durumu arasında istatistikî açıdan anlamlı bir ilişki bulunduğunu; yayım yöntemi olarak, kırsal kökenli yayım elemanlarının %39,1’inin bireysel yöntemi %21,7’sinin grupsal yöntemi ve %39,1’inin her iki yöntemi tercih ettiklerini; kentsel kökenli yayım elemanlarının %18,8’inin bireysel

yöntemi, %50'sinin grupsal yöntemi ve %31,3'ünün her iki yöntemi tercih ettiğini; bağımsızlık testine göre yayım elemanlarının daha önceden yayım bilmeleri ile isteyerek yayımcı olmaları arasında ve eğitim durumları ile yayım araçları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir.

Foti ve ark (2007), Zimbabwe'nin küçük ölçekli tarımında özel bir "hizmet ücreti" ile yayım sisteminin kurulmasını belirleyen faktörleri bulmak ve Zimbabwe'deki küçük toprak sahibi çiftçiler için özel, ticari bir tarımsal yayım sistemine olası ana taşıyıcılar hakkında tavsiyelerde bulunmak amacıyla yaptıkları çalışmada; çiftlik işletmelerinin ticarileşme derecesinin, çiftçi gelirinin, çiftçinin bulunduğu yerin (kentsel, kırsal veya ticari), çiftlik büyüklüğünün ve çiftçinin risk tutumunun, özel hizmet ücreti uzatma talebini önemli ölçüde etkilediğini ve bunun ticari yayım hizmetlerinin sağlanması için çiftçileri hedeflerken bu değişkenlerin dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Kara (2007), "Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi'nin Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi: Şanlıurfa İli Örneği" adlı çalışmada KÖY-MER projesi kapsamında görevli 14 tarım danışmanı ve 58 tarımsal üreticisi ile anket çalışması yapmıştır. Projenin ilke ve amaçlarının kırsal kalkınmaya katkıda bulunacağını belirtmiş ayrıca projenin uygulanmasına ve altyapıya, örgütlenmeye ve hizmet içi eğitime yönelik önerilerde bulunmuştur.

Asadi ve ark (2008), İran'da 2007 yılı boyunca Esfahan ilindeki çiftçilerin Buğday Danışmanlığı Mühendislik Projesi kapsamında (WCESP) danışmanlara ödeme yapma konusundaki isteklilik (WTP) seviyesini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, üreticilerin %75'inin hemen ödeme yapamayacaklarını, %55'inin gelecekte de ödeme güçleri olmadığını belirttiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca hizmet karşılığında Buğday Danışmanı Mühendislerinin %63'ü (WCES) üreticilerden herhangi bir ücret alamadıklarını; gönüllü üreticiler mühendislere ödeme yapmaya meyilli olduğunu belirttiklerini vurgulamışlardır.

Ateş ve Sayın (2008), Antalya ili merkez ve ilçeleri Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Özel Tarımsal Danışmanlık Hizmetlerinin katkısını belirlemek

amacıyla yaptıkları çalışmalarında, bölgedeki tarım danışmanı sayısı ve danışmanlık hizmetleri konusunda önemli yetersizlikler olduğu ortaya konularak tarım danışmanlığı uygulamasının gelecekteki başarısını artırabilmek için danışmanların sayısı, özellikleri, seçimi, bölgelere dağılımı ve üreticilikle olan ilişkileri üzerinde önemle durularak tarımsal danışmanlık konusunun yayım dışında ayrıca yasal düzenlemeye konu edilmesi gerektiği ve gerek yasal yapı gerekse uygulamada AB'ye uyum konusunun önemsenmesi gerekliliğini belirtmişlerdir.

Büyükbay ve Kızılaslan (2008) 1996–2005 yılları arasında Tokat Tarım İl Müdürlüğü tarafından muhafaza ve pazarlama konularında ne gibi yayım faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında Tarım İl Müdürlüğü tarafından planlanan çalışmalar arasında pazarlama konusuna yönelik yayım faaliyetlerinin ve ulaşılması hedeflenen çiftçi sayısının oldukça sınırlı kaldığı ve pazarlama konularında çiftçilere daha fazla yayım hizmeti götürmenin gerekliliği tespit edilmiştir

Birner ve ark (2009) tarımsal danışmanlık hizmetlerini, tarımsal üretimle uğraşan kişilerin sorunlarını çözmek geçim ve refah düzeylerini iyileştirmek için bilgi, beceri ve teknolojiler elde etmelerini destekleyen ve işlerini kolaylaştıran tüm çoğulcu tarımsal danışmanlık hizmetlerini analiz etmek için araştırma yöntemlerini tanımlamak için yaptıkları çalışmada; tarımsal danışmanlık hizmetlerinin performansını ve etkisini analiz etmek için bir etki zinciri yaklaşımını önerilmiş ve çerçeveyi uygularken kullanılabilecek teorik ve ampirik araştırma yöntemleri tartışılmıştır. Kullanılan çerçeve, tarımsal danışmanlık hizmetlerinin reformlarının yerel yönetim, yerinden yönetim, yeni danışmanlık yöntemleri ve yönetim tarzını değiştirme gibi farklı reform unsurlarını, yerel koşullara en iyi uyacak şekilde farklı yollarla birleştirebildiğini göstermektedir. Yeni Kurumsal Ekonomi yaklaşımını (işlem maliyeti yaklaşımı) kullanan makale, aşağıdaki bağlamsal faktör setlerinin bu açıdan dikkate alınması gerektiğini gösteriyor. Bu faktör setleri politika ortamı; potansiyel hizmet sağlayıcıların kapasitesi; çiftçi hane

halklarının pazara girişı ve üretim sistemlerinin türü ve yerel toplulukların özellikleri şeklinde sıralanabilir.

Çınar ve Armağan (2009), Aydın'da üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ödemeye istekli oldukları ücretlerin belirlenmesi amacıyla yaptıkları çalışmalarında; uygulanan probit analizi sonucunda üreticilerin gelirinin, eğitim durumunun, kozmopolitlikliliğin, tarımsal yayım ihtiyaçlarının, işletme ve bireysel hedeflerinin ve organizasyonlara katılım durumunun üreticilerin ödeme isteğine istatistiksel bakımdan anlamlı etki ettiğini; Tobit Analizinde etkili olan faktörlerin ise üreticinin geliri, yaşı, iş deneyimi gibi faktörler olduğunu belirtmişlerdir.

Farinde ve Atteh (2009), Nijerya'nın Nijer eyaletindeki tarla tarımı yapan üreticilerin yayım hizmetleri için ödeme istekliliğinin değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmada; ortalama yaşı 46,4 ve ortalama tarla büyüklüğünün 3,7 hektar olduğunu, üreticilerin %60'ının çiftlik gelirlerinin yükselmesi, yayım hizmetlerinin uygulanabilir olması ve ihtiyaçlarına cevap vermesi koşuluyla yayım hizmetlerinin karşılığını ödemeye istekli olduklarını; üreticilerin özel yayım hizmetleri için ödemeye istekli oldukları miktar, senede üretici başına 15,133.84 Nijerya Nairası olduğunu; üreticilerin özel girişimciler olarak yayım hizmetlerine ortak olmasının, üreticilerin ekonomik güçlerine ve sunulan hizmetlerin üreticilerin durumuna uygun olup olmamasına bağlı olduğunu ortaya koymuştur.

Aktaş ve ark (2010) kurumsal bir çerçeve ekseninde geliştirilen ölçütler ışığında yeni bir tarımsal yayım yaklaşımı oluşturmak ve tartışmaya sunmak amacıyla yaptıkları çalışmalarında; geleneksel tarımsal yayım yaklaşımının üretici insanı eğitecek bir nesne olarak görmesine karşın, önerilen yeni yaklaşımın, tarımsal üretici insanları, düşünen, sorgulayan aklını kullanarak karar alan ve kararların sonuçlarına bilinçli katılan, etkileşim özelliği olan ve birlikte eşit düzeyde çalışabilecek insan olduğundan insancıl tarımsal yayım yaklaşımını öne sürmüşlerdir.

Atsan, Yurttaş ve Başusta (2010) “Türk Tarımsal Yayımında Yeni Bir Anlayış: Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmeliğin Yayım Çalışmalarına Etkileri” adlı çalışma sonucunda Yönetmeliğin Türk Tarımsal Yayımına bir yenilik getirdiği fakat bu yönetmeliğin getirmiş olduğu olumlu gelişmelerle birlikte aksayan yönlerinin de bulunduğunu belirtmiş ve bu aksayan yönlerin giderilmesi ve sistemin daha da etkin bir şekilde çalışması hakkında önerilerde bulunmuşlardır.

Çukur ve Karaturhan (2010), çoğulcu tarımsal yayım sistemini ve Türkiye açısından etkisini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmalarında; çoğulcu tarımsal yayım sisteminin çiftçiye yayım hizmeti götürülmesinde kamu yayım kuruluşu ve kamu dışı yayım kuruluşu açısından sağladığı alternatiflerin çeşitlilik açısından önemli olduğuna; kamu dışı yayım kuruluşları tarafından sunulan yayım hizmetlerinin finansmanına çiftçi katılımının tarımsal yayım hizmetinin başarısı açısından önemine; yayım faaliyetlerinin finansmanına çiftçi katılımının sağlanabilmesi için de yayım faaliyetinin önemi ile vazgeçilmezliğinin çiftçiler tarafından anlaşılması gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Derman (2010), Mardin ilinde tarımsal yayımı geliştirme projesi kapsamında görev yapan elemanların tarımsal yayım ve danışmanlık sistemine bakışlarını değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada üreticilerin %95,8’i danışmanların üreticilerin tarımsal üretimle ilgili taleplerini karşılayabildiklerini; tarım danışmanlarının %74,2’si kadın üreticilerin sözleşmeli personelde cinsiyet farkı gözettiklerini; tarımsal danışmanlarının sadece %9’u köyde ikamet ettiklerini; ayrıca tarım danışmanlarının gerek ulaşımında gerekse ikamet etmekte sorunlar yaşadığını vurgulanmıştır.

Kızılaslan (2010), Türkiye’de tarımsal yayım politikaları üzerine yapmış olduğu çalışmada, Türkiye’de tarımsal yayım hizmetleri daha çok Tarım ve Köy işleri Bakanlığı (TKİB) tarafından yürütüldüğünü; kurum ve işletme olarak yayım çalışmaları yapan üretici örgütleri, özel şirketler ve danışmanlar, gönüllü kuruluşlar vb. bulunduğunu saptamış; Türkiye’de hedeflenen ve uygulanan tarımsal yayımlara

ilişkin politikalara değinmiş ve bu kapsamda yayım hizmetlerinin etkinleştirilmesi için uygulamaya konulan projeler incelenmiştir.

Oğuz (2010), tarımsal yayımda danışmanlık kavramı ve Türkiye’de uygulama biçimini değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmada, sistemin tarım sektörü için birtakım avantajları beraberinde getirmekle birlikte aksayan pek çok yanınında olduğu vurgulamıştır.

Özçatalbaş ve ark (2010a), Türkiye ve GAP bölgesinde tarım danışmanlığı sisteminin sorunları ve geleceğini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmalarında; mevcut koşulların iyileştirilmesine yönelik uygun desteklerin geliştirilmesi durumunda özel yayımın etkinliğinin de artacağına; orta ve uzun vadede tartışılan önlemlerin alınması ve sorunların ortadan kaldırılmasıyla, belirtilen kamu dışı yayım/danışmanlık kuruluşlarının başta Akdeniz ve Ege olmak üzere, Güneydoğu ve Marmara gibi önemli tarım bölgelerinde gelişmesi kaçınılmaz olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca 2006 yılında yürürlüğe giren yönetmelikle tarımsal yayımda özel sektörün artan rolünü vurgulamışlardır.

Özçatalbaş ve ark (2010b), Türkiye’de tarım danışmanlığı sisteminin geliştirilmesine yönelik önlemlerin değerlendirildiği çalışmada, yayım faaliyetlerinin Tarım Bakanlığı, özel danışmanlık birimleri, üretici örgütleri, üniversiteler ve devlete bağlı olmayan diğer kuruluşlar tarafından yürütüldüğüne; AB ülkelerinde ise daha çok ziraat odaları, üretici birlikleri, özel tarım danışmanlık birimlerinin aktif olduğu ifade edilerek, Türkiye’deki tarımsal yayım faaliyetlerinin 1940’lardan beri nasıl yürütüldüğü, bu konuda hangi düzenlemelerin yapıldığı ve son olarak 2006 yılından itibaren uygulanmakta olan tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin işleyişiyle ilgili bilgiler ve önerilere yer verildiğine dikkat çekmişlerdir.

Sezgin (2010), Erzurum’da çiftçilerin tarımsal yapının finansmanına katılma isteklerini etkileyen faktörlerin analizini değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmalarında; çiftçiler tarafından yayım faaliyetlerinin öneminin ve vazgeçilmezliğinin anlaşılması için hem kamu yayım sisteminin iyileştirilmesine

hem de özel yayım sisteminin teşvik edilmesine yönelik bir takım stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanmasına; yayım elemanlarının çiftçilerin sorularını anlaşılır ve tatmin edici düzeyde cevaplayabilecek şekilde bilgi donanımına sahip olmaları gerektiğine vurgu yapmıştır.

Toktaş (2010), “Adana İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TARGEL) Uygulamalarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında tarım danışmanlarınca yürütülen yayım hizmetlerinin etkinliğini analiz ederek, projenin başlangıcından bugüne kadar yaşanan değişim ve gelişimleri hem üreticiler hem de tarım danışmanları açısından incelemiş; projenin temel sorunlarını ve proje amaçlarına hangi oranda ulaştığını belirlemiştir.

Aker (2011), gelişmekte olan ülkelerdeki tarımsal yayım için bilgi ve iletişim teknolojilerini değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmada; gelişmekte olan ülkelerde tarımın ekonomik büyüme için motor bir görev yapacağına vurgu yaparak verimi artırmak için gübreleme, tohum, harmanlama gibi gelişmiş tarım teknolojilerinin verimi artırıcı potansiyel mekanizmalar olduğunu belirtmiştir.

Kızılaslan ve Çakmak (2012), Tokat ilinde TAR-GEL projesinin çıkış noktasını, amaçlarını ve TAR-GEL projesi kapsamında görev alan tarım danışmanlarının projenin amaçlarına hangi ölçülerde uygun faaliyette bulunduklarını, kendilerine yüklenen görevleri ne ölçüde yerine getirdiklerini, üreticilerin TAR-GEL projesi hakkındaki görüş ve düşüncelerini ortaya koyabilmek amacıyla yaptıkları çalışmada; tarım danışmanlarının il genelindeki yerleştirmelerinin; projenin amaçları doğrultusunda hareket edilerek köy ya da beldelerdeki tarım potansiyeline göre yapıldığını; araştırmada tarım danışmanları çoğunlukla ikamet ettikleri köyde kendisine danışan üreticilere yardımcı olmakta, araç sıkıntısı nedeni ile çalışma bölgelerine giren köylere yeterince yayım hizmeti veremediklerini; tarım danışmanı olarak görev yapan Ziraat Mühendisi ve Veteriner Hekimlerin görev yaptıkları yerleşim birimlerindeki köy halkı ile uyum içinde oldukları ve görev alanı içindeki üreticilere ilin tarımsal yapısına uygun nitelikte ve kar marjı yüksek ürünleri önerdiklerini belirtmişlerdir.

Kızılaslan ve Erdemir (2013), Tokat ili merkez ilçesinde görev yapan tarım danışmanlarının, tarımsal yayım ve danışmanlık sistemi hakkındaki görüşlerini ortaya koymak, mesleki gelişim kapasitelerini arttırmaya yönelik sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yaptıkları çalışmada, danışmanlık hizmetlerinin daha da geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması adına üniversitelerde uygulamalı derslere daha çok önem verilmesi gerektiğini; tarımsal danışmanlık derslerinin ön plana çıkarılması ve kamu destekli çeşitli tarımsal destekleme projelerinin uygulamalarında danışmanlara da görev verilmesi gerektiğini; tarım danışmanları, çiftçi örgütleri, danışmanlık firmaları ve tarım yayımcılarının eşgüdümlü olarak çalışmasının sistemin daha etkin olmasına katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

Kızılaslan ve Ünal (2013), Tokat ili Erbaa ilçesinde 8 köy 67 çiftçi ile anket yapılarak çiftçilerin tarımsal yayım farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada, çiftçilerin yaşları ile yeni tarım bilgi tekniklerinden haberdar olma durumları arasında anlamlı bir bağımlılığın olduğunu; yine benzer şekilde çiftçilerin yaşları ile yeni tarım bilgi ve tekniklerini uygulama durumları arasında anlamlı bir bağımlılığın olduğunu; çiftçilere yayım amaç ve felsefesinin anlatılması gerektiğini; tarım danışmanlarının aktif olarak sistemin içine girmeleri sağlanarak çiftçilerin serbest tarım danışmanları konusunda bilinçlendirilmeleri gerektiğini; tarım yayımcılarının sayısının artırılması ve bölgeler bazında dağılımı iyi planlanmalı, bilgi akışı ve izleme-değerlendirme düzenli aralıklarla yapılmasının gerekliliğini belirtmişlerdir.

Novkovic ve ark (2013), Sırbistan'da tarım ve tarımsal danışmanlık hizmetlerinde e-tarım ve tarım geliştirme stratejilerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, e-tarımın tarımsal ve kırsal kalkınmayı iyileştirmeyi amaçlayan gelişmekte olan bir kavram olduğunu, Sırbistan'daki tarımsal kalkınmanın öncelediklerinin danışmanlık faaliyetlerinin artırılması ve yayım hizmetlerinin tam kapasiteyle oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tunalıoğlu ve Çınar (2013), Aydın ilinde kamu alanında görev yapan tarımsal yayım personelinin kişisel performanslarının incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada; elde edilen bulgular sonucunda hizmetlerin sunumunda tarımsal yayım personelinin %4,45'inin çok kötü, %25'nin normalin altında, %4,10'nun ise normal düzeyde performans gösterdiğini; buna göre kamusal yayım hizmetlerinin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ödüllendirme yapılarak çalışanların motivasyonunun yükseltilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Boyacı ve Yıldız (2014), Türkiye'de tarımsal yayım sisteminde çoğulcu yapının değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmada; yayım elemanlarının kişisel özellikleri, hedef kitleler, aktörlerle iş birliği düzeyleri incelemişlerdir. Belirtilen kurumlara göre hedef gruplar ve faktör ilişkilerinin düzeyi ve kurumsal değerlerin farklı olduğu ortaya konulmuştur. Yayım ilişkilerinin istenen düzeyde olmadığı, algılanan kurumsal değerlerin ve motivasyon düzeylerinin düşüklüğünü belirtmişlerdir.

Elias ve ark (2015), Kuzey Batı Etiyopya'da üreticilerin tarımsal yayım hizmetlerinden memnuniyetlerini ve memnuniyet düzeylerine etki eden faktörleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada üretici memnuniyeti açısından; ekonomik kazanç, aile büyüklüğü, çiftçilik dışı gelir ve düzenli yayım sözleşmesinin en önemli faktörler olduğunu tespit etmişlerdir.

Boyacı ve Yıldız (2016), Türkiye'de Tarımsal Yayım Hizmetlerine Genel Bakış adlı çalışmada Türkiye'nin dokuz tarım ilindeki 538 yayım işçisinden toplanan veriler aracılığıyla kamu yayım hizmeti incelenmiştir. Türkçe yayım hizmeti geçmişte uygulanan genel yukarıdan aşağıya ve eğitim-ziyaret yaklaşımlarından etkilenmektedir. Bu yaklaşımlar, insan kaynaklarının gelişimine ve sürdürülebilir tarıma çok az yer veren yukarıdan aşağıya bir süreç kullanarak temel olarak geleneksel üretime ve verim artışına yöneliktir. Çiftçi eğitiminde cep telefonu, internet ve e-posta gibi dijital cihazların yeni fırsatları genellikle yeterince kullanılmamaktadır. Türkiye'de yayım faaliyetlerinin formülasyonu sırasında yerel katılım istenilen düzeyde değildir.

Kayabaş (2016), İstanbul İli Silivri ilçesinin tarımsal yapısı ve tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin etkinliğinin incelendiği bu çalışmada, üreticilerin eğitim düzeylerinin düşük olduğunu, ilçede daha çok bitkisel üretim yapıldığını, danışmanlık hizmetlerinin sınırlı olduğunu, çiftçilerin danışmanlık hizmetinden memnun olduklarını ve danışmanlık sonrası tarımsal faaliyetlerinde olumlu gelişmeler olduğunu belirtmiştir.

Singh ve ark (2016) Hindistan'da tarımsal yayımda özel danışmanlık hizmetlerinin rolünü incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada üreticilerin yüksek gelir elde ettikleri tarımsal ürünlerin üretimi için teknik destek amacı ile tarım danışmanı olarak çoğunlukla emekliprofesörleri, danışmanlık hizmeti veren şirketleri ve tarımsal hizmet merkezlerini tercih ettiklerini tespit etmişlerdir.

İmamoğlu (2017), Balıkesir'de tarımsal danışmanlık hizmetlerinin tarımsal üretime etkilerinin analizi için yaptığı çalışmada, TYD hizmetlerinin üreticilerin veterimsal üretim yapan işletmelerin üretim, verim ve bunlara bağlı olarak gelirlerini artırabileceğini ve TYD hizmetlerinden yararlanan işletmelerin yıllık toplam tarımsal gelirlerinin TYD hizmetlerinden yararlanmayan işletmelerin yıllık toplam tarımsal gelirlerinden 4.972 TL daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

Paschen ve ark (2017), Avustralya'da araştırma, geliştirme ve yayım sistemi için zorluklar, fırsatlar ve özel danışmanlığın etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, yayım sağlayıcıları olarak RD & E sistemindeki özel sektörün rolünün devam ettirilmesinde bir araç olarak sürdürülmesi gerektiğini; yenilikçilik sürecinin yönetiminde bir anahtar rol oynayan özel sektör danışmanlarının desteklenen yeni rolleri proje vizyonu ile uyumsuz olduğunu belirtmişlerdir.

Cengiz (2018), Antalya'da 2009 yılından itibaren uygulanan tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin etkinliğini araştırmak için yaptıkları çalışmada, üreticilerin büyük bir kısmının ürettiği ürün kalitesinde, danışmanlık hizmetlerinin orta ve üst düzeyde etkisinin olduğunu; aynı üreticilerin, %69'luk kısmının gübre maliyetlerinde, %74'lük kısmının ise zirai ilaç maliyetlerinde

azalma olduğunu; Antalya’da bulunan üreticilerin büyük bir çoğunluğunun tarımsal danışmanlık hizmeti almasına rağmen bu sektördeki gelişmelerin yavaş bir şekilde gerçekleştiğini tespit etmişlerdir.

Verma ve Singh (2018), Hindistan’da algılanan ekonomik refahın kabul edilen teknolojik modele entegre edilmesi üzerine yaptıkları çalışmada, teknoloji kabul modeline katkısının, algılanan ekonomik refahın algılanan fayda için bir öncü olduğunu belirtmişlerdir.

Dirimanova (2018), Bulgaristan’da küçük ölçekli çiftçiler için yayım hizmetlerinin rolünü belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, Ulusal Tarımsal Danışmanlık Hizmeti merkezi tarafından sağlanan yayım hizmetlerinin, kırsal kalkınma programına katılan küçük ölçekli çiftçiler tarafından aktif olarak kullanıldığını belirtmişlerdir.

Aydoğdu ve Altun (2019), Şanlıurfa’da mısır ekimi yapan çiftçilerin tarımsal yayım ve danışmanlık için ödeme yapmaya yönelik tutumlarının araştırıldığı çalışmada, anket yapılan üreticilerin teknik destek ihtiyacının %79 olduğunu, üreticilerin gelirlerini artırmaya yönelik tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine ödeme isteklilik oranlarının %57 olduğunu belirtmişlerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini, Ağrı ilinde bitkisel ve hayvansal üretim yapan işletmelerden Ağrı İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne kayıtlı olanlarla anket yoluyla sağlanan birincil veriler oluşturmuştur. Araştırma ayrıca çeşitli kaynaklara ait konuyla ilgili literatür taramalarına dayalı ikincil verilerle desteklenmiştir. Ayrıca, konuyla ilgili resmî gazetede yayınlanmış kanun, tebliğ, genelge ve yönetmelikler; Tarım ve Orman Bakanlığı, TÜİK gibi kurum ve kuruluşlardan alınan veriler kullanılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnekleme

Anket çalışması için Ağrı İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne kayıtlı bitkisel ve hayvansal üretim yapan işletmelerden basit tesadüfi örnekleme ile 100 adet işletme belirlenerek, anket çalışması yapılmıştır.

3.2.2. Veri Toplama

Araştırmada kullanılan anket formları önceki anket formlarından yararlanılarak ve bölgede faaliyet gösteren tarımsal kuruluşlardaki uzman kişilerin görüşleri de alınarak oluşturulmuştur. Test anketi yapıp, düzenlemeler bittikten sonra son hali verilmiştir. Anket formu; işletmelerin ekonomik yapısı, üreticilerin demografik, sosyal durumları ve yeniliklere uyum sağlama eğilimlerini ortaya koyacak yapıda hazırlanmıştır. Ankette üreticilerin haberleşme kaynaklarından yararlanma durumları, yenilikleri uygulama ve benimseme eğilimleri gibi açık ve kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Araştırmanın birincil verilerini Ağrı ilinde 100 üreticiyle yüz yüze yapılan anket görüşmesiyle elde edilen orijinal veriler oluşturmuştur.

3.2.3. Veri Analiz Yöntemi

Anket formları araştırma bitiminden sonra tek tek incelenerek kontrolü yapılmıştır. Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılarak, Excel ve SPSS paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin frekans ve oranları hesaplanarak tablolara yansıtılıp değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde üreticilerin demografik özellikleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik bulgulara, frekans dağılımlarına da yer verilerek amaca uygun analizler yapılmıştır.

Ki-Kare Analizi: . Ki-kare testi, parametrik olmayan testler içinde değişik uygulama alanlarında en yaygın kullanımı olan testlerdendir. Ki-kare bağımsızlık testi, 2x2 veya rxc boyutlu çapraz tablolarda gözlenen frekansların (Gij), teorik frekanslara (Tij) benzerliğini test etmeyi amaçlar. Araştırmaya katılan üreticilerin eğitim durumu ile internet, tv, radyo gibi yayın araçlarından ve küçükbaş hayvancılık uğraşma yılına göre bilgi eksikliği, yayım faaliyetlerinin eksikliği üzerindeki etkinin tespiti ve bunun üreticilerdeki etkisini belirlemek amacıyla ki-kare testi uygulanmıştır.

Cronbach's Alpha Güvenirlik Analiz Modeli: Ölçekte yer alan k sorunun homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediğini araştırır. Ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır ve bir ölçekteki k sorunun varyansları toplamının genel varyansa ortalaması ile elde edilir. 0 ve 1 arasında değer alan bu katsayı (Cronbach) Alfa katsayısı olarak adlandırılır (Kalaycı, 2005).

Hesaplanan Alfa sayısı, birime ait toplam skorun ölçekteki bir soruya ait puanların toplanması ile elde edilen ölçeklerde, soruların benzerliğini ya da yakınlığını ortaya koyan bir katsayıdır. Eğer sorular standartlaştırılmış ise bu katsayı soruların ortalama korelasyonundan ya da kovaryansından elde edilir (Kalaycı, 2005).

Sorular arasındaki korelasyon negatif ise Alfa yöntemi ile hesaplanan Cronbach's Alfa katsayısı da negatiftir. Bu katsayının negatif çıkması güvenilirlik modelinin bozulmasına neden olur. Diğer bir deyişle, kullanılan ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulduğunu ifade eder (Kalaycı, 2005).

Alfa (α) katsayısına bağılı ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanır (Kalaycı, 2005).

- $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil,
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Araştırmaya katılan üreticilerin; haberleşme davranışları, yenilikleri uygulama, hayvan sağlığı uygulamaları, küçükbaş hayvancılıkta karşılaşılan problemlerde tutarlılığının test edilmesi amacıyla güvenilirlik analizleri Cronbach's Alpha'sı hesaplanmıştır. Hesaplanan Alpha değerleri araştırmada kullanılan iç tutarlılığın güvenilirliklerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu kısmı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm de tarımsal yayım kavramı, tarımsal yayım danışmanlık sistemi, gelişim süreci ve geleceği konuları ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. İkinci bölümde ise yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular, çizelgeler ve şekillerle yorumlanmıştır.

4.1. Konu ile İlgili Kavramlar

4.1.1. Tarımsal Yayım Kavramı

“Yayım” sözcüğünün kökeni “yaymak” fiiline dayanır. Sözlük anlamı “bilgi yayma” olarak ifade edilmektedir. Yayım sözcüğü bazen yanlış olarak “yayın” sözcüğü ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Yayın (basılı, görsel veya işitsel), yayımda kullanılan birer öğretim tekniği olmakla birlikte, yayım kavramına göre daha dar kapsamlıdır (Cinemre ve Demiryürek, 2005).

Mounter (1973) tarımsal yayımı, çiftçilere tarımsal üretim şekilleri ve tekniklerinin geliştirilmesi, üretimde etkinliğin ve tarımsal gelirin artırılması, hayat standartlarının iyileştirilmesi, kırsal hayatın sosyal ve eğitimsel seviyesinin yükseltilmesi amacıyla eğitim verilerek yardımcı olan bir hizmet veya sistem” olarak tanımlamıştır.

Swanson ve Claar (1984) tarımsal yayımı, insanlara faydalı bilgiler iletmek ve bu bilgileri kendileri, aileleri ve toplumlarının daha iyi yaşam koşullarına ulaşmalarına yardımcı olması amacıyla eğitime dayalı bir süreç olarak tanımlamışlardır.

Tarımsal yayım tarımla uğraşan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım eden okul dışı gönüllü bir eğitim sistemidir. Diğer bir tanıma göre ise kullanılan tarım tekniklerinin yenileştirilmesi, üretim etkinliklerinin ve gelirlerinin artırılması, kırsal toplumun yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için yürütülen sosyal ve ekonomik bazı iyileştirmeler yapmaya yönelik faaliyetleri içeren eğitsel bir süreçtir (Olgun, 2002).

Tarımsal yayım; tarımsal yapının güçlendirilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanmasında en önemli araçlardan birisidir. Kırsal alanda yaşayan halkın yaşam kalitelerinin artırılmasında faydalı olacak bilgileri onlara aktarmak ve yaşamlarında etkili biçimde kullanabilmelerini sağlamak için gerekli olan bilgi, tutum ve becerileri kazanmaları amaçlayan okul dışı bir eğitim veya eğitimsel süreçtir (Ceylan, 2009).

Bilir (2011) tarımsal yayımı, tarım teknolojisinin yenileştirilmesi, üretim etkinliği ile gelirin yükseltilmesi ve daha iyi yaşam koşulları için kırsal halka bir eğitimsel süreç içinde yardımcı olan hizmet ya da sistem olarak tanımlamaktadır.

Tarımsal yayım yetişkin eğitimi olarak değerlendirildiğinde, okul dışı bir eğitim hizmetidir. Bu durumda, tarımsal yayımı iletişim boyutu ve eğitim boyutu olmak üzere farklı boyutlardan incelemek gerekir (Torun, 2013).

4.1.1.1. Tarımsal Yayımın İletişim Boyutu

İnsanlar bir sorun karşısında çözüm yolları ile ilgili bilgi arayışı içerisine girerler. Elde ettikleri seçenekleri değerlendirirler ve seçeneklerden kendilerine en uygun olanı seçerler ve deneme aşamasına geçerler. Deneme sonucunda istedikleri sonuca ulaşamazlarsa yeniden başka bir arayışa gireler. Bu süreçte iletişim boyutu devreye girmektedir. Tarımsal yayımın iletişim boyutu, çiftçinin ilgili kurum ve kuruluşlarla olan karşılıklı veya tek yönlü ilişkileri ve çiftçiler arasında bilgi akışını sağlamaktır (Torun Kayabaşı, 2020).

4.1.1.2. Tarımsal Yayımın Eğitim Boyutu

Eğitim boyutu, aktarılan bilgilerin üreticilerin kendi yaşam pratiklerinde kullanılmasını sağlamaya yönelik becerilerin kazandırılmasını amaçlamaktadır. Tarımsal yayım ve iletişim, tarımsal kalkınma sürecinde vazgeçilmez kalkınma araçlarındandır (Torun, 2013).

4.1.2. Tarımsal Yayımın Önemi

Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda tarım sektörünün ekonominin önemli bir parçası olduğu görülmektedir. Hatta bu ülkelerin ekonomilerinin gelişebilmesi önemli ölçüde tarım sektörünün gelişmesine bağlıdır. Bu gelişmelerde önemli etkenlerden birisi, yeni tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ve tarımsal üretimin artırılmasıdır. Dolayısıyla, tarımsal yayım yeni teknoloji transferi ile üretim artışını sağlamada etkin bir rol oynamaktadır. Ayrıca tarımsal yayım insan faktörünün de gelişmesinde etkilidir. Yani tarımsal yayım insan kaynağını geliştirerek sosyal ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmede etkili olacaktır (Özçatalbaş ve Gürgen,1998).

Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin başarılı olması, üretim ve verimliliğin artması, çiftçilerin gelirinin artırılması, kırsal nüfusun yaşam kalitesini artırması açısından oldukça önemlidir (Demirtaş ve Gürler, 1994).

Tarımın giderek daha fazla bilgiye dayalı olması, doğal kaynakların yönetimi ve sürdürülebilirliği ile ilgili kaygıların oluşması tarımsal yayımın ve danışmanlığın önemini arttırmakta, sektörün içinde ve dışında gelişen birtakım koşullar tarımsal yayımda yeni yaklaşımları ve yeni arayışları gündeme getirmektedir (Kızılaslan ve Ünal, 2013).

4.1.3. Dünyada Tarımsal Yayım ve Tarımsal Danışmanlık Sistemi

İlk tarımsal yayım faaliyetleri 19.yy ortalarında Kuzey Amerika ve Avrupa'da başlamıştır. Dünya'da 1910 yılında 14 tane tarımsal yayım yapan kuruluş bulunmaktadır. 1990'lı yıllara gelindiğinde bu sayı artarak 198 adete ulaşmıştır. Dünyada tarımsal yayım faaliyetleri her ülkenin kendi tarımsal yapısı ekonomik durumu ve izlediği politikalara göre gerek devlete bağlı olsun gerekse devlete bağlı olmayan kuruluşlar tarafından yürütülmektedir (Swanson ve ark, 1990).

4.1.4. Türkiye’de Tarımsal Yayım ve Tarımsal Danışmanlık Sisteminin Gelişimi

Türkiye’de ilk tarımsal yayım faaliyetleri 1931 yılında I. Ziraat kongresi ile başlamıştır. Tarımsal yayım faaliyetlerinin köy öğretmenleri tarafından yapıldığı bu aşamadan sonra 1938 yılında Köy ve Ziraat Kongresinde tarımsal yayım faaliyetlerinin daha geniş ölçüde gündeme gelmiştir. 1943 yılında Ankara, Eskişehir ve Manisa illerinde tarımsal yayımın örgütlenmesi başlamıştır. Daha sonra farklı bakanlıklar bünyesinde tüm illere dağıtılan tarımsal yayım faaliyetleri 1984 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı çatısı altında toplanmıştır (Gökçe, 2004; Kızılaslan ve Çakmak, 2012). Tarımsal Yayım Kuruluşları ve Araştırma Enstitüleri arasındaki ilişkilerin ve üreticiye bilgi aktarımında tarımsal yayım ve verimliliğin artırılması amacıyla 1983 yılında birinci Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP-I) 16 ilde, 1990 yılında TYUAP-II 21 ilde uygulanmıştır.

2004 yılında KÖY-MER (Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi) uygulaması başlatılmıştır. Tarımsal yayım hizmetinin etkinliğin artırılması, üreticilere hizmetin yerinde verilmesi, üreticilerin danışmanlık hizmeti karşılığı ödemeye katkıda bulunması, teknik eleman istihdamının artırılması amaçlanan KÖY-MER ilk etapta bin köye bin tarım gönüllüsü ile başlatılmış ve yaklaşık üç yıl sürmüştür. Daha sonra kısa adı TARGEL olan Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi ele alınmıştır. TARGEL’in amacı, yayım çalışmalarının köy ve beldelerde daha etkin yürütülmesidir. Bu kapsamda 81 ilde tarımsal yapı ve potansiyeli ve ürün desenleri göz önüne alınarak 2500 çalışma bölgesi oluşturulmuş ve 2500 personelle uygulama başlatılmıştır.

2006 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 5488 sayılı Tarım Kanunu’nun 9. Maddesine dayanılarak 8 Eylül 2006 tarihinde hazırlanan “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik” yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik, tarımsal işletme sahiplerinin teknik bilgi ve yöntemler konusundaki ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli düzeyde

karşılanması ile ilgili usul ve esasları belirlemek amacı ile hazırlanmıştır. Yönetmeliğe göre, tarım danışmanlığı genel olarak kurumsal danışmanlık ve serbest danışmanlık sistemi adı altında ele alınmıştır. Kurumsal danışman, kuruma bağlı çalışıp ücretini de kurumdan alırken, serbest tarım danışmanı kendi nam ve hesabına çalışmakta olup ücretini üreticiden alırken devlet tarafından da desteklenmektedir.

4.1.5. Tarımsal Yayım ve Danışmanlığın Geleceği

Tarımsal yayıma olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Tarım sektöründe yaşanan değişimlere ayak uydurabilmek için üretim kaynaklarının ve arazi varlığının yetersiz olması gibi olumsuz faktörlere rağmen tarımsal yayımda çiftçilerin bilgi ve beceri düzeylerinin artırılması, iletişim becerilerinin kazandırılması ve uzmanlaşmalarını sağlayarak üretilen mal ve hizmetlerin kalitesi artırmak amaçlanmalıdır. Dünya nüfusunun artması ile tarımsal üretimi artırarak gıda maddelerinin yeterli düzeyde olmasını sağlayabilmenin anahtarı tarımsal yayımdır (Demiryürek, 2014).

Gelecekte tarımsal yayım açısından umut verici çalışmalardan biri “katılımcı kırsal değerlendirme” yaklaşımının benimsenmesi olacaktır. Bu yaklaşımdaki temel amaç tarımsal yayımda, yayımcı ile çiftçinin rollerinin değiştirilmesi şeklindedir. Yani sorunlar çiftçi ile yayımcı tarafından birlikte belirlenip birlikte çözülmesi esasına dayanmaktadır.

Doğru tarımsal politikalar ve yayım faaliyetleri ile geniş kitlelere ulaşabilmenin ve sürdürülebilir olmanın önü açılacaktır. Böylece gelecekte tarımsal yayım eğitimlerine ve faaliyetlerine katılımların artması sağlanarak çiftçi ile yayımcının birlikte çalışma olanağı yaratacak ve çiftçilerin gelirlerini artırması ile ülke ekonomisine olumlu katkıda bulunmalarına yol açacaktır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gelirlerinin büyük bir kısmı tarımsal ürünlerle sağlandığı için tarımsal yayım eğitimi oldukça önemlidir. Bu ülkelerin tarımsal yayıma ve yayım çalışmalarına gelecekte daha fazla kaynak

ayırarak ve tarımsal yayım faaliyetlerinin sürekliliği için gerekli önlemleri almak isteyeceklerdir.

Bütün bu gelişmeler gelecekte, ülkelerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-politik, küresel gelişmeler ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve değişimlere paralel olarak, tarımsal yayımda ve tarımsal yayım örgütlerinde önemli gelişim ve değişimlere neden olacaktır.

Çalışmanın bu bölümü, ankete gönüllü olarak katılan bireylerin “demografik ve sosyoekonomik özellikleri”, “bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin analizi” başlıkları altında derlenmiştir.

4.2. Anket Uygulaması Sonucu Elde Edilen Bulgular

4.2.1. Üreticilerin Demografik ve Sosyoekonomik Özellikleri

Çizelge 4.1. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde(%)
Kadın	12	12,0
Erkek	88	88,0
Toplam	100	100,0

İşletme sahiplerinin %12'si Kadın, % 88'i Erkektir. Erkekler tarımla daha fazla ilgilenmektedirler. Kadınlar kırsal toplumda ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olduğundan, tarımsal faaliyetlerdeki etkinliği kısıtlı olmaktadır.

Çizelge 4.2. Yaş Grupları

Yaş Aralığı	Frekans	Yüzde(%)
20-34	17	17,0
35-49	58	58,0
50-64	23	23,0
65 ve üzeri	2	2,0
Toplam	100	100,0

Yaş, ÷lkemizde çoğu zaman bireylerin kabul görmesinde, toplumda belirli bir yer edinmesinde ve ayrıca kendilerini ve çevrelerini belirli biçim ve düzeylerini etkileyen önemli bir unsurdur (**Yıldırak ve Ark, 2003**). Yıldıray ve arkadaşlarının da belirttiği gibi, yaş ölçütünün tarım sektörü için ve tarımdaki yeniliklerin benimsenmesinde ve bu sektördeki faaliyetlerin yürüt÷lmesi için önemlidir. Bireylerin %17'si 20-34 yaş aralığında, yaklaşık %58'i 35-49 yaş aralığında, %23'ü 50-64 yaş aralığında, yaklaşık %2' 65 ve üzeri yaşa sahiptir.

Çizelge 4.3. Medeni Durum

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	87	87,0
Bekâr	13	13,0
Toplam	100	100,0

İşletmecilerin yaklaşık %87'i evli iken, geriye kalan %13'ü bekârdır.

Çizelge 4.4. Hane Birey Sayısı

Birey Sayısı	Frekans	Yüzde
0-4	21	21,0
5-9	63	63,0
10 ve üzeri	16	16,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan hanede bulunan bireylerinin %21'i 0-4 kişi aralığında, %63'ünün 5-9 kişi aralığında, %16'sında 10 ve üzeri birey sayısına sahiptir.

Çizelge 4.5. Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okur-Yazar Değil	5	5,0
Okuryazar	13	13,0
İlkokul	40	40,0
Ortaokul	17	17,0
Lise	19	19,0
Üniversite	5	5,0
Yüksek Lisans	1	1,0
Toplam	100	100,0

Bireylerin; %5'okuryazar değil, %13'ü okuryazar, %40' ilkokul, % 17'si ortaokul, %19'u lise, % 5'i üniversite, %1'i yüksek lisans mezunudur. Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin yenilik ve gelişimlere tepkileri daha hızlı olup, daha fazla kendilerini geliştirme çabasına girmektedirler. (Tunçsiper ve Ark, 2009). Tunçsiper ve arkadaşlarının da belirttiği gibi; eğitim seviyesinin yüksek olmadığı durumlarda geleneksel yöntemlerin yaygın olarak kullandığını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.6. Sosyal Güvenlik Durumu

Sosyal Güvenlik	Frekans	Yüzde(%)
Sosyal güvencesi Var	26	26,0
Sosyal güvencesi Yok	74	74,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan bireylerin sosyal güvencesinin var olup olmadığı incelenmiştir. Bireylerin %26'sının sosyal güvencesi var iken, geriye kalan %74'ünün sosyal güvencesi bulunmamaktadır.

Çizelge 4.7. Birliğe üyelik Durumu

Birliğe Üyelik	Frekans	Yüzde
Evet	31	31,0
Hayır	69	69,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan bireylerin % 31'inin Birliğe üyeliğinin olduğu, %69'unun ise Birliğe üyeliğinin olmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.8. Birlikten faydalanma Durumu

Birlikten hangi konularda faydalanıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Süt Satışı	5	5,0
Eğitim Faaliyetleri	5	5,0
Hastalıklarla Mücadele	6	6,0
Destekler	15	15,0
Üyeliği olmadığından faydalanmama	69	69,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan bireylerin %5'inin birlikten süt satışı ve eğitim faaliyetlerinden faydalandığı, %6'sında hastalıklarla mücadelede konusunda faydalandığı, % 15'inin destekler için birlikten faydalandığı, %69'unun ise birliğe üyeliğinin olmadığından herhangi bir konuda faydalanmamıştır.

Çizelge 4.9. İşletme Arazi Büyüklüğü

İşletme Arazi Büyüklüğü(dekar)	Frekans	Yüzde(%)
0-49 da	52	52,0
50-199 da	38	38,0
200 da ve üzeri	10	10,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan işletmelerin %52'sinin arazi büyüklüğü 0-49 dekar aralığında, %38'inin arazi büyüklüğü 50-199 dekar aralığında, %10'unun ise arazi büyüklüğü 200 dekar ve üzeri işletme büyüklüğüne sahiptir. **Aksöz'ünde (1972)** belirttiği gibi; işletmelerin başarılı olmasında sermaye yapısı, tipi ve işletme büyüklüğüne bağlıdır.

Çizelge 4.10. İşletmenin Hayvan Varlığı

	Büyükbaş		Küçükbaş	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	87	87,0	70	70,0
Hayır	13	13,0	30	30,0
Toplam	100	100	100	100

İşletmelerin sahip olduğu hayvan varlığı incelenmiştir. İşletmelerin %87'si büyükbaş, %70'i küçükbaş hayvana sahiptir.

Çizelge 4.11. Ahır Tipi

Ahır Tipi	Frekans	Yüzde(%)
Modern	7	7,0
Yarı Modern	13	13,0
Geleneksel	80	80,0
Toplam	100	100,0

İşletmelerin %7'sinin modern ahır, % 13'ünün Yarı modern ahır, % 80'inin geleneksel ahır bulunmaktadır.

Çizelge 4.12. Küçükbaş Hayvancılıkla Uğraşma Yılı

Tarımla Uğraşma Yılı	Frekans	Yüzde(%)
0-5	17	17,0
6-10	23	23,0
11-15	18	18,0
16-20	18	18,0
21 ve üzeri	24	24,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan işletmelerin küçükbaş hayvancılıkla konusundaki deneyimleri incelenmiştir. İşletmelerin %17'si 0-5 yıl arası, yaklaşık %23'i 6-10 yıl arası, yaklaşık %18'i 11-15 yıl arası ve 16-20 yıl arası, yaklaşık %24'ü 21 yıldan fazla küçükbaş hayvan yetiştiriciliğiyle uğraştıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.13. Hayvancılığın Hangi Amaçla Yapıldığı

Hayvancılık Amacı	Frekans	Yüzde(%)
Aile İhtiyacı	34	34,0
Ticari Amaçlı	36	36,0
Alışkanlık	4	4,0
Başka Gelirin Olmaması	26	26,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan işletmelerin %34'ü aile İhtiyacı için hayvancılık yaptığını, %36'sı ticari amaçlı yaptığını,%4'ü alışkanlıktan dolayı,%26'sı başka gelir kaynağı olmadığından hayvancılıkla uğraştığını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.14. Besiciliğin Hangi Amaçla Yapıldığı

Besicilik Amacı	Frekans	Yüzde(%)
Kurbanlık	40	40,0
Kombina	14	14,0
Aile İhtiyacı	36	36,0
Toplam	100	100,0

Çalışmaya katılan bireylerin besiciliğin hangi amaçla yaptığı incelenmiştir. İşletmelerin %40'ında besiciliğin kurbanlık amacıyla yapıldığı, %14'ünde kombina amacıyla yapıldığı, %36'sında aile ihtiyacı için yapıldığı saptanmıştır

Çizelge 4.15. Küçükbaş Hayvancılıkta Yapılan Üretim

İşletme üretimi	Frekans	Yüzde
Süt Üretimi	49	49,0
Et Üretimi	9	9,0
Canlı Hayvan Satışı	42	42,0
Toplam	100	100,0

İşletmelerin %49'unda süt üretimi, %9'unda et üretimi, %42'sinde canlı hayvan satışı yapılmaktadır.

Çizelge 4.16. İşletmenin Süt sağımı

İşletme Süt Sağım	Frekans	Yüzde
El ile	84	84,0
Sağım Makinesi ile	16	16,0
Toplam	100	100,0

İşletmelerin %84'ünde süt sağımı el ile %16'sında sağım makinesi ile yapılmaktadır.

Çizelge 4.17. Süt Değerlendirilme Durumu

İşletme süt Değerlendirmesi	Frekans	Yüzde
Mandıraya veriyorum	10	10,0
Kendim İşliyorum	82	82,0
Sokak Satıcısına Veriyorum	8	8,0
Toplam	100	100,0

İşletmelerin %10'unda sütün mandıraya verildiği, %82'sinde sütün kendilerinin işlediği, %8'inde ise sokak satıcısına verildiği tespit edilmiştir. Sütün kendileri işleyen işletmelerin kaynakları etkin kullanamadıkları tespit edilmiştir. Sütün alan ve işleyen işletmeler yaygınlaşırsa israfın ve üretimin en iyi düzeyde olacağı tahmin edilmektedir.

Çizelge 4.18. Hayvanlar Nerede Otlatılır

Hayvan Otlatma	Frekans	Yüzde(%)
Köyün Ortak Merası	85	85,0
Kiralanan Merada	4	4,0
Kendi Arazimizde	10	10,0
Otlatılmıyor	1	1,0
Toplam	100	100,0

İşletmelerin %85'inde hayvanları köyün ortak merasında otlatıldığı, %4'ünün kiralanan meralarda, %10'unun kendilerine ait arazilerde otlatıldığı, %1'inin ise otlatmadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.19. Hayvanları Kim Otlatır

Hayvanları Kim Otlatır	Frekans	Yüzde(%)
Aile İşgücü	55	55,0
Özel Çoban	15	15,0
Köyün Ortak Çobanı	30	30,0
Toplam	100	100,0

İşletmelerin %55'inde hayvanların aile işgücü tarafından otlatıldığı, %15'inin özel çobanla otlatıldığı, %30'unun köyün ortak çobanı tarafından otlatıldığı saptanmıştır.

Çizelge 4.20. Yeterli Mera Alanının Otlatılması ve Korunması Durumu

	Yeterli Mera Var mı?		Meraların Otlatılması ve Korunması	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	36	36,0	7	7,0
Hayır	27	27,0	52	52,0
Kısmen	37	37,0	41	41,0
Toplam	100	100,0	100	100

Çalışmaya katılan işletmeler yeterli mera alanına var mıdır sorusuna % 36'sı evet, %27'si hayır ,%37'si kısmen yeterli mera alanı var diye cevap vermiştir. Meraların uygun şekilde otlatıldığını ve korunduğunu düşünüyor musunuz sorusuna %7'si evet, %52'si hayır, % 41'lik kısım kısmen meraların otlatıldığını ve korunduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.21. Kaba Yem Üretimi ve Temini

	Kaba yem Üretimi var mı?		Kaba yem temininde sıkıntı yaşıyor musunuz?	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	54	54,0	70	70,0
Hayır	46	46,0	30	30,0
Toplam	100	100,0	100	100

Çalışmaya katılan işletmelerin kaba yem üretimi yapıyor mu sorusuna % 54'ü evet, %46'sı hayır cevabını vermiştir. Kaba yem temininde sorun sıkıntı yaşıyor musunuz sorusuna %70'i evet, %30 'u hayır cevabını vermiştir.

Çizelge 4.22. Yaylalara Göçerlik Durumu

	Yaylara Göçerlik	
	Frekans	Yüzde
Evet	19	19,0
Hayır	81	81,0
Toplam	100	100

İşletmelerin %19'u yaylalara göçerlik ettiğini, %81'inde yaylalara göç etmediklerini belirtmiştir.

Çizelge 4.23. Küçükbaş Hayvanların ilçe Müdürlüğüne Kayıt ve Küçükbaş Desteğinden Faydalanma Durumu

	Küçükbaş hayvanı ilçe müdürlüğüne kayıt		Küçükbaş desteğinden faydalanma durumu	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	85	85,0	60	60,0
Hayır	15	15,0	40	40,0
Toplam	100	100,0	100	100

Çalışmaya katılan işletmelerin küçükbaş hayvanlarını ilçe müdürlüğüne kayıtlımı sorusuna % 85'i evet, %15'i hayır cevabını vermiştir. Küçükbaş desteğinden faydalanma durumu % 60' evet, %40 'u hayır cevabını vermiştir.

Çizelge 4.24. Son Üç Yılda İşletmedeki Hayvan Sayısının Azalma Nedenleri

İşletmedeki Hayvan Sayısının Azalma Nedenleri		Katılmıyoru m	Kısmen Katılıyorum	Katılıyoru m	Toplam
Çayır mera alanlarının yetersiz oluşu	Frekans	15	19	30	64
	Yüzde	23,43	29,69	46,88	100
Süt fiyatlarının düşük olması	Frekans	8	24	32	64
	Yüzde	12,5	37,5	50,0	100
Yem fiyatlarının yüksek olması	Frekans	8	12	44	64
	Yüzde	12,5	18,7	68,8	100
Yetersiz sermaye	Frekans	13	10	41	64
	Yüzde	20,3	15,6	64,1	100
Çobanlık yapacak kimsenin olmaması	Frekans	18	32	14	64
	Yüzde	28,1	50,0	21,9	100
Hayvan almak için yeterli sermayenin olmaması	Frekans	9	13	42	64
	Yüzde	14,1	20,3	65,6	100
Desteklemelerin yetersiz olması	Frekans	11	18	35	64
	Yüzde	17,2	28,1	64,7	100
Küçükbaş hayvancılığının karlı olmaması	Frekans	12	27	25	64
	Yüzde	18,7	42,2	39,1	100
Hayvanların ölüm oranının fazlalığı	Frekans	18	28	18	64
	Yüzde	28,1	43,8	28,1	100
Beslemek için yeterli ahır bulunmaması	Frekans	21	21	22	64
	Yüzde	32,8	32,8	35	100
Çocukların bu mesleği sürdürmek istememesi	Frekans	6	19	40	64
	Yüzde	9,4	30,0	60,6	100

Çalışmaya katılan işletmelerin son üç yıl içerisinde sahip olduğunuz küçükbaş hayvan sayısında azalma oldu mu sorusuna %64'ü evet, %36'sı hayır cevabını verirken; evet cevabını veren bireylerin %68,8'i yem fiyatlarının yüksek olmasını, %65,6'sı hayvan almak için yeterli sermayelerinin olmamasını, %60,6'sı çocukların bu mesleği yapmak istememesini, %50'si ise süt fiyatlarının düşük olmasını işletmede bulunan küçükbaş hayvan sayısının azalmasına sebep olduğunu bildirmiştir.

Çizelge 4.25. Küçükbaş Hayvancılıktan Elde Edilen Faydalar

Küçükbaş Hayvancılıktan elde ettiğiniz Faydalar		Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Canlı Hayvan Satışları	Frekans	7	12		100
	Yüzde	7,0	12,0	81,0	100
Ev İhtiyacı İçin Tüketimler(Et, Süt)	Frekans	4	20	76	100
	Yüzde	4,0	20,0	76,0	100
Gübre Satışı	Frekans	60	29	11	100
	Yüzde	60,0	29,0	11,0	100
Ürün Satışı (Süt)	Frekans	17	26	57	100
	Yüzde	17,0	26,0	57,0	100
Ürün Satışı (Et)	Frekans	22	27	51	100
	Yüzde	22,0	27,0	51,0	100
Yün/Deri Satışı	Frekans	43	39	18	100
	Yüzde	43,0	39,0	18,0	100
Acil Nakit ihtiyacı için Satışlar	Frekans	8	12	80	100
	Yüzde	8,0	12,0	80,0	100
Köyde Yaşamayı Özendirmesi	Frekans	30	29	41	100
	Yüzde	30,0	29,0	41,0	100

Çalışmaya katılan işletmelerin küçükbaş hayvancılıktan elde ettiğiniz faydalar sorusuna işletmecilerin %81'i canlı hayvan satışlarının, %80'i acil nakit ihtiyacı için yapılan satışların, '76'sı ev ihtiyacı için tüketimlerin, %57'si elde edilen hayvansal ürün satışlarının işletme açısından önemli olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.26. Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetlerinin Azalmasının Sebepleri

Nedenler	Cevap Sayısı	(%)
Desteklemelerin yetersiz Olması	80	80
Küçükbaş Hayvancılığının Gelirinin Az Olması	70	70
Çayır- Mera Alanlarının Yetersiz Olması	65	65
Alt Yapı Yetersizliği	62	62
Girdi Fiyatlarının Yüksek Olması	60	60
Kırsal Yaşamın Zorluğu	35	35
Köyden Kente Yapılan Yoğun Göçler	32	32

İşletmecilere küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin eskiye nazaran çok azalması ya da çiftçiler tarafından tamamen bırakılmasının en önemli sebepleri sorulmuş olup, birden fazla cevap verilmesi suretiyle çiftçilerin %80 desteklemelerin yetersiz olması, %70' küçükbaş hayvancılığının gelirinin az olması, %65'i çayır-mera alanlarının yetersiz olması, %62'si alt yapının yetersiz olması, %60'ı ise girdi fiyatlarının yüksek olması olarak belirtmiştir.

Çizelge 4.27. Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetinin için Çiftçilerin Yapması Gerekenler

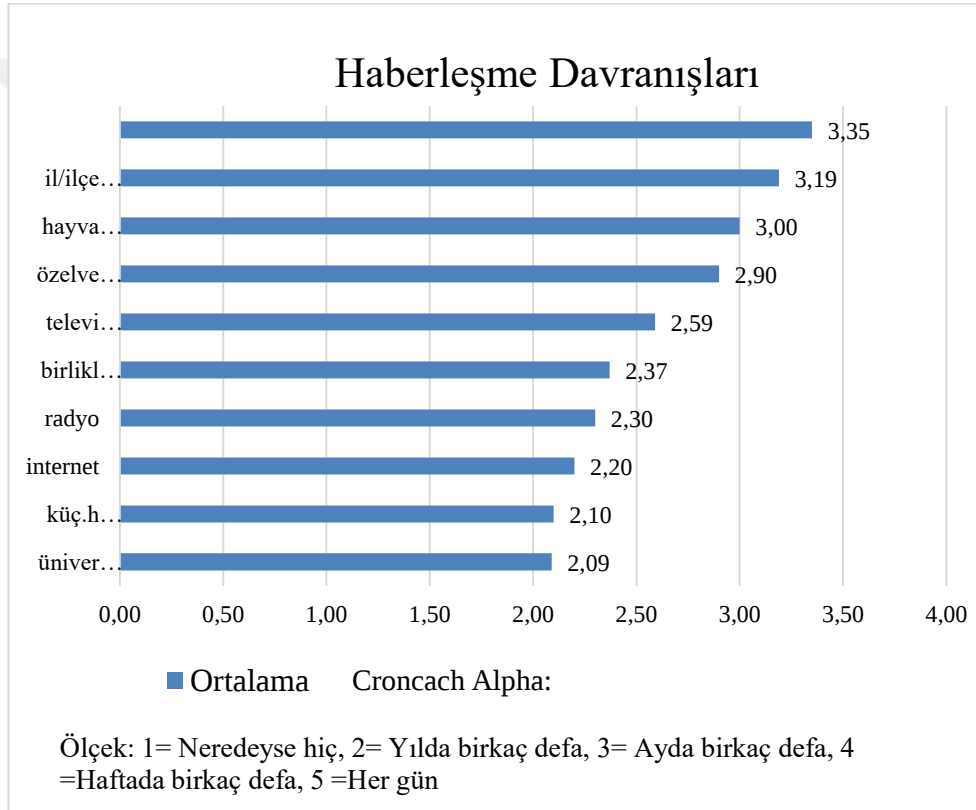
Nedenler	Cevap Sayısı	(%)
Verimi yüksek ırklar ile çalışmalı	65	65
Hayvan yeminin işletme içerisinde üretimini sağlamalı	58	58
Çeşitli kurumlar tarafından verilen eğitimleri katılım göstermeli	44	44
İşletme büyüklüğünü ve hayvan sayısını arttırmalı	38	38

İşletmecilere küçükbaş hayvancılık faaliyetinin yaygınlaştırılması için çiftçilerin yapması gerekenler sorulmuş olup, birden fazla cevap verilmesi suretiyle çiftçilerin %65'i verimi yüksek ırklar ile çalışmalı, %58'i hayvan yeminin işletme içerisinde üretimini sağlamalı, %44'ü çeşitli kurumlar tarafından verilen eğitimleri katılım göstermeli, %38'inin ise işletme büyüklüğünü ve hayvan sayısını arttırması gerektiğini belirtmiştir.

Çizelge 4.28. Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetlerinin Gelişmesi için Devletin Yapması Gerekenler

Nedenler	Cevap Sayısı	(%)
Desteklemeler arttırılarak devam edilmelidir	78	78
Küçükbaş hayvancılığı faaliyeti ile ilgili eğitimler düzenlenmeli	64	64
İslah Çalışmaları yapılmalıdır	61	61
İthalat durdurulmalı	58	58
Meralar ıslahı çalışmaları yapılmalıdır	51	51
Kırsal alanda alt yapı sorunları giderilmelidir	43	43

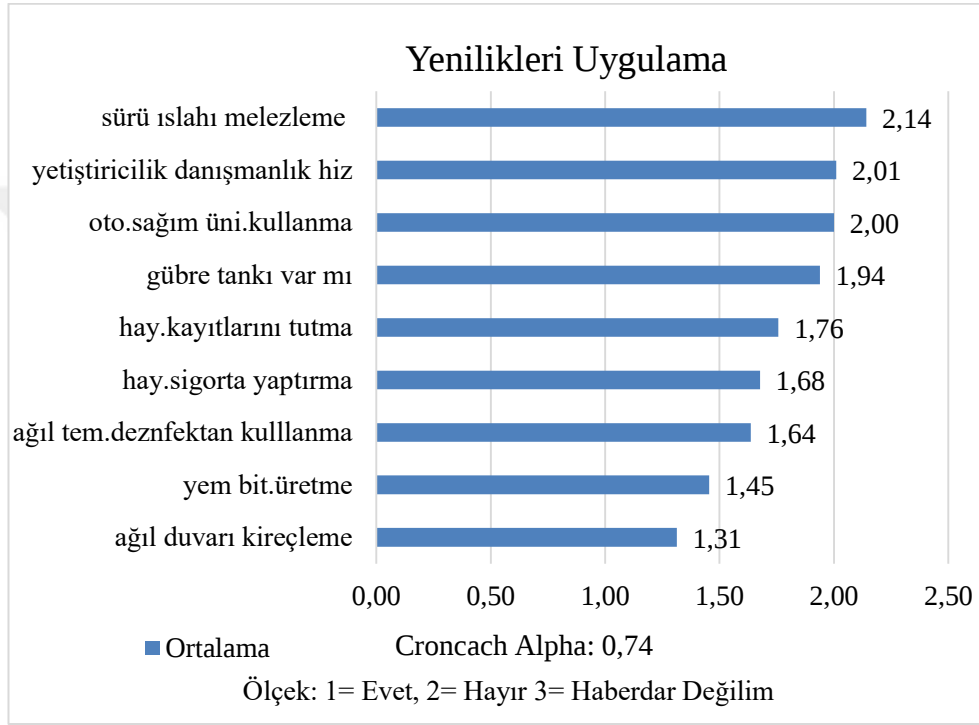
Küçükbaş hayvancılık faaliyetini yürüten işletmecilere küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin gelişmesi için devletin yapması gerekenler sorulmuş, birden fazla cevap verilmek suretiyle bireylerin %78'i desteklemeler artırılarak devam edilmelidir, %64'ü küçükbaş hayvancılığı faaliyeti ile ilgili eğitimler düzenlenmeli, %61'i ıslah çalışmaları yapılmalıdır, %58'i ithalat durdurulmalı %51'i meraların ıslah çalışmaları yapılmalıdır, %43'ü kırsal alanda alt yapı sorunları giderilmelidir olarak sıralanmıştır.

Şekil 4.1. Tarımsal Yayımda Haberleşme Davranışlarını ve Haberleşme Kanallarını Uygulama Sıklığı

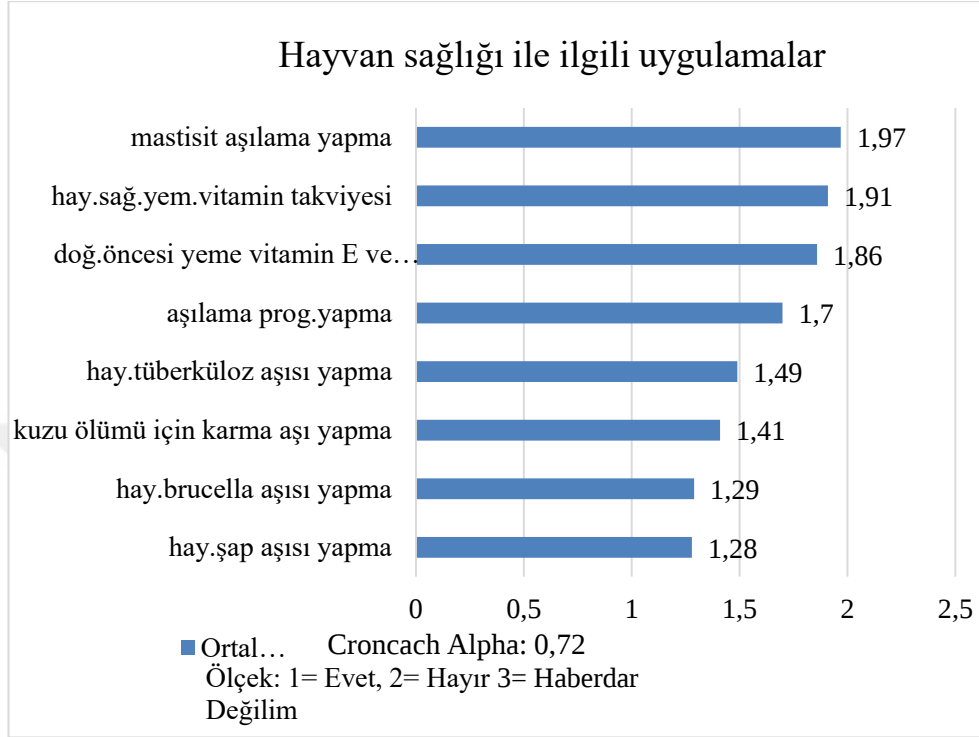
Çalışmanın bu kısmı tarımsal yayımda haberleşme davranışlarını ve haberleşme kanallarının uygulama sıklığında hangi aracın hangi düzeyde etkili olduğunun tespiti için inceleme yapılmıştır. Anket sorularına verilen cevapların

sağlıklı ve anlamlı yorumlara imkân vermekte olduğu görülmüştür. (Cronbach's Alpha = 0,84) olarak bulunmuştur. Haberleşme davranışlarında en etkili kullanılan kanal üreticilerden bilgi alma olurken, en az etkili olan kanal üniversitelerden bilgi almak olduğu saptanmıştır.

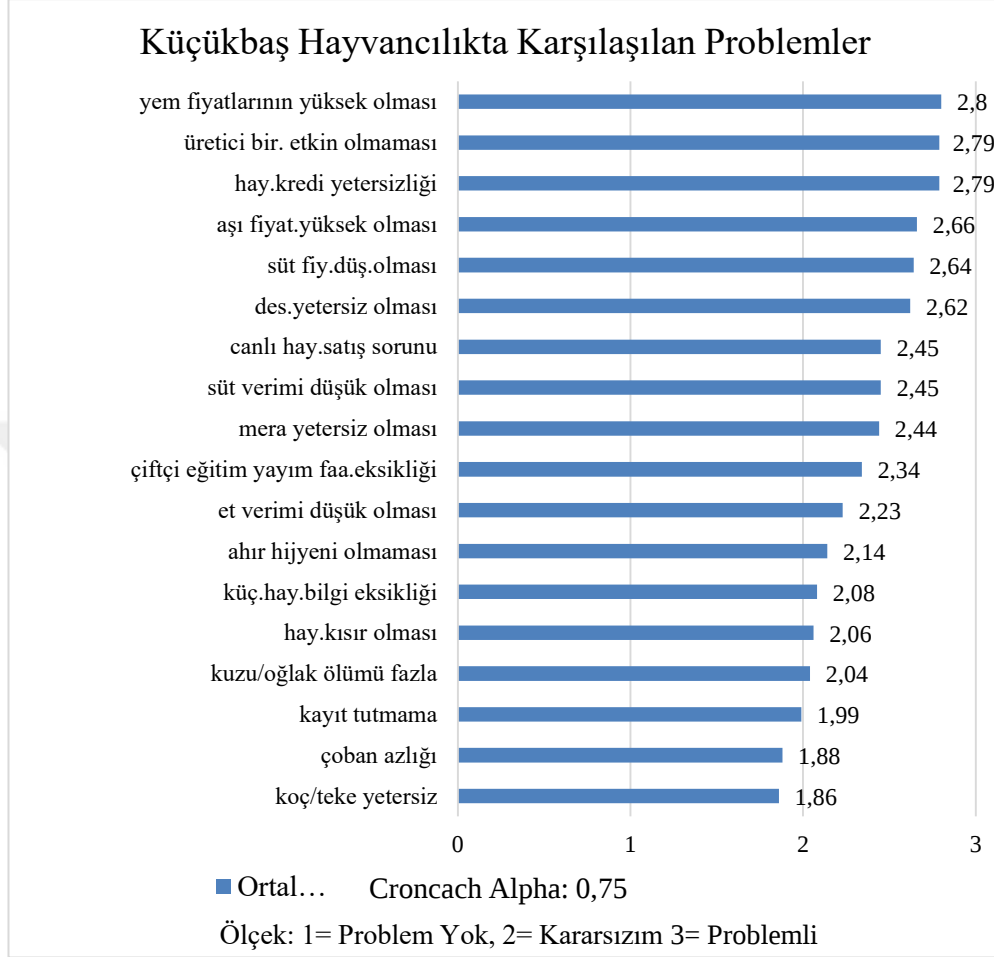
Şekil 4.2. Tarımsal Yayımında Yenilikleri Uygulamada Yeniliklerin Benimsenme Durumu

Çalışmanın bu kısmı tarımsal yayımda yeniliklerin benimsenme durumunda hangi yöntemin daha etkin olduğunu göstermek kıyaslama bakımından daha etkin sonuç verecektir. . Bu değerlendirmeleri yapabilmek için hazırlanan anket sorularına alınan cevaplar sağlıklı ve anlamlı yorumlara imkân vermekte olup (Cronbach's Alpha = 0,74) olarak bulunmuştur. Yenilikleri uygulamada ilk olarak ağıl duvarı kireçleme, ikinci olarak yem bitkilerini üretme, üçüncü olarak ise ağıl temizliğinde dezenfektan kullanmayı benimsedikleri tespit edilmiştir.

Şekil 4.3. Tarımsal Yayında Hayvan Sağlığı ile Uygulamalar

Çalışmanın bu kısmı tarımsal yayım hayvan sağlığı uygulamalarını ve hayvan sağlığında uygulanan kanallarının uygulama sıklığında hangi aracın hangi düzeyde etkili olduğunun göstermek için ve yine aynı inceleme yapılmış ve anket sorularına alınan cevapların sağlıklı ve anlamlı yorumlara imkân vermekte olduğu görülmüştür. (Cronbach's Alpha = 0,72) hayvan sağlığı uygulamalarında ilk olarak hayvanlara şap aşısı yaptıkları, ikinci olarak hayvanlara brucella aşısı yaptıkları, üçüncü olarak ise kuzu ölümlerini engellemek için karma aşısı uyguladıkları görülmüştür.

Şekil 4.4. Küçükbaş Hayvancılıkta Karşılaştığınız Problemlerin Önem Derecesi

Çalışmanın bu kısmında Küçükbaş Hayvancılıkta karşılaşılan problemlerin önem derecesinin hangi düzeyde etkili olduğunun göstermek için inceleme yapılmıştır. (Cronbach's Alpha= 0,75) küçükbaş hayvancılıkta karşılaşılan problemlerin en çok problemli olanı yem fiyatlarının yüksek olması daha sonra üretici birliklerinin etkin olmaması, hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersizliği, üçüncü olarak aşı fiyatlarının yüksek olduğu belirtilmiştir. Koç/teke yetersizliği ve çoban azlığı problemi en az seviyededir.

4.2.2. Araştırma Hipotezleri

1. Hipotez

H_0 = Eğitim durumuna göre *küçükbaş hayvancılık desteklemeleri ile ilgili bilgileri öğrenme yeri* arasında fark yoktur.

H_1 = Eğitim durumuna göre *küçükbaş hayvancılık desteklemeleri ile ilgili bilgileri öğrenme yeri* arasında fark vardır.

Çiftçilerin küçükbaş hayvancılık desteklemeleri için bilgi aldıkları yerler; radyo/ TV/internet, komşu ve akrabalarından, üniversite/araştırma kuruluşu, tarım il/ilçe müdürlüğü, köye gelen bakanlık personeli olarak sıralanmıştır.

Çizelge 4.29. Eğitim Durumu ile Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri Arasındaki İlişki

		Hipotez Testi Sonucu	Ki-Kare p-value
Eğitim Durumu	Küçükbaş hayvancılık desteklemeleri ile ilgili bilgileri öğrenme yeri	RED	$\chi^2=38,486$ $p=0,031^*$

*%5 yanılma ile anlamlı

Sonuçlara göre, ilkokul mezunu işletmecilerin köye gelen bakanlık personelinden, ortaokul ve üzeri eğitime sahip işletmecilerin ise üniversite ve araştırma kuruluşlarından küçükbaş hayvancılık desteklemeleri hakkında bilgi aldıkları tespit edilmiştir.

2. Hipotez

H_0 = Eğitim durumuna göre *küçükbaş hayvancılık ile ilgili bilgileri aldığı haberleşme kanalları* arasında fark yoktur.

H_1 = Eğitim durumuna göre *küçükbaş hayvancılık ile ilgili bilgileri aldığı haberleşme kanalları* arasında fark vardır.

Küçükbaş hayvancılık ile ilgileri bilgilerinin alındığı haberleşme kanalları aşağıda belirtilmiştir.

- İnternet
- Televizyon
- Radyo
- Diğer üreticiler
- Özel veteriner hekimler
- İl/İlçe tarım müdürlüğündeki mühendis/veteriner/teknikerler
- Küçükbaş hayvancılık konusundaki eğitimler
- Birlikleri ziyaret etme
- Üniversite ve Araştırma kuruluşları
- Hayvan pazarları

Çizelge 4.30. Eğitim Durumu ile Küçükbaş Hayvancılık ile İlgileri Bilgileri Aldığı Haberleşme Kanalları Arasındaki İlişki

	Haberleşme Kanalları	Hipotez Testi Sonucu	Ki-Kare p-value
Eğitim Durumu	İnternet	KABUL	$\chi^2=34,594$ $p=0,075$
	Televizyon	KABUL	$\chi^2=23,011$ $p=0,519$
	Radyo	KABUL	$\chi^2=14,084$ $p=0,945$
	Diğer üreticiler	KABUL	$\chi^2=28,458$ $p=0,241$
	Özel veteriner hekimler	KABUL	$\chi^2=20,449$ $p=0,671$
	İl/İlçe tarım müdürlüğündeki mühendis/veteriner/teknikerler	KABUL	$\chi^2=17,194$ $p=0,807$
	Küçükbaş hayvancılık konusundaki eğitimler	KABUL	$\chi^2=31,282$ $p=0,146$
	Birlikleri ziyaret etme	KABUL	$\chi^2=24,875$ $p=0,413$
	Üniversite ve Araştırma kuruluşları	KABUL	$\chi^2=16,720$ $p=0,860$
	Hayvan pazarları	KABUL	$\chi^2=26,730$ $p=0,317$

*%5 yanılma ile anlamlı

Eğitim durumu ile internetten küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi alma sıklığı arasında yapılan hipotez testi sonucuna göre, H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Eğitim durumuna göre haberleşme kanalları sıklığına göre internetten küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi alma sıklığı arasında bir fark bulunmamıştır. Eğitim durumu ne olursa olsun çiftçiler internetten haftada birkaç defa bilgi almaktadırlar.

Eğitim durumuna göre il/ilçe tarım müdürlüğündeki mühendis/veteriner/teknikerlerden bilgi alma sıklığı arasında yapılan hipotez testi sonucuna göre, H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Eğitim durumuna göre İl/İlçe tarım müdürlüğündeki mühendis/veteriner/teknikerlerden bilgi alma sıklığı arasında bir fark bulunmamıştır. Eğitim durumu ne olursa olsun, çiftçiler il/ilçe tarım müdürlüğündeki mühendis/veteriner/teknikerlerden haftada birkaç defa bilgi almaktadır.

Eğitim durumuna göre üniversite ve araştırma kuruluşlarından küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi alma sıklığı arasında yapılan hipotez testi sonucuna göre, H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Eğitim durumuna göre haberleşme kanalları sıklığına göre üniversite ve araştırma kuruluşlarından küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi alma sıklığı arasında bir fark bulunmamıştır. Eğitim durumu ne olursa olsun çiftçiler üniversite ve araştırma kuruluşlarından yılda birkaç defa bilgi almaktadır.

3. Hipotez

H_0 = Küçükbaş hayvancılık ile uğraşma yılı göre *küçükbaş hayvancılıkta karşılaşılan problemler* arasında fark yoktur.

H_1 = Küçükbaş hayvancılık ile uğraşma yılı göre *küçükbaş hayvancılıkta karşılaşılan problemler* arasında fark vardır.

Küçükbaş hayvancılıkta karşılaşılan problemler sırasıyla aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

- Küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi eksikliği
- Çiftçi eğitimi/yayım ile ilgili faaliyetlerin eksikliği
- Hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersizliği
- Ahır hijyenin olmaması
- Meraların yetersiz olması
- Süt fiyatlarının düşük olması
- Yem fiyatlarının yüksek olması
- Aşı/ilaç fiyatlarının yüksek olması
- Hayvanların kısır kalması
- Desteklemelerin yetersiz olması
- Üretici birliği/kooperatiflerin etkin olmaması
- Süt veriminin düşük olması
- Et veriminin düşük olması
- Kuzu/ oğlak ölümlerinin fazla olması
- Kayıt tutmama
- Koç/teke yetersizliği
- Çoban azlığı
- Canlı hayvan satışlarındaki sorunlar

Çizelge 4.31. Küçükbaş Hayvancılık ile Uğraşma Yılı ile Küçükbaş Hayvancılıkta Karşılaşılan Problemler Arasındaki İlişki

	Küçükbaş hayvancılıkta karşılaşılan problemler	Hipotez Testi Sonucu	Ki-Kare p-value
Küçükbaş hayvancılık ile uğraşma yılı	Küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi eksikliği	RED	$\chi^2=20,624$ $p=0,008^*$
	Çiftçi eğitimi/yayım ile ilgili faaliyetlerin eksikliği	KABUL	$\chi^2=11,182$ $p=0,192$
	Hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersizliği	KABUL	$\chi^2=10,964$ $p=0,204$
	Ahır hijyenin olmaması	KABUL	$\chi^2=3,981$ $p=0,859$
	Meraların yetersiz olması	RED	$\chi^2=17,022$ $p=0,030^*$
	Süt fiyatlarının düşük olması	RED	$\chi^2=27,309$ $p=0,001^*$
	Yem fiyatlarının yüksek olması	KABUL	$\chi^2=13,967$ $p=0,083$
	Aşı/ilaç fiyatlarının yüksek olması	RED	$\chi^2=15,862$ $p=0,044^*$
	Hayvanların kısır kalması	RED	$\chi^2=17,396$ $p=0,026^*$
	Desteklemelerin yetersiz olması	RED	$\chi^2=17,388$ $p=0,026^*$
	Üretici birliği/kooperatiflerin etkin olmaması	RED	$\chi^2=17,149$ $p=0,029^*$
	Süt veriminin düşük olması	RED	$\chi^2=23,907$ $p=0,002^*$
	Et veriminin düşük olması	KABUL	$\chi^2=14,508$ $p=0,069$
	Kuzu/ oğlak ölümlerinin fazla olması	KABUL	$\chi^2=4,321$ $p=0,827$
	Kayıt tutmama	KABUL	$\chi^2=18,395$ $p=0,018$
	Koç/teke yetersizliği	KABUL	$\chi^2=5,049$ $p=0,752$
	Çoban azlığı	RED	$\chi^2=17,600$ $p=0,024^*$
	Canlı hayvan satışlarındaki sorunlar	KABUL	$\chi^2=12,652$ $p=0,124$

*%5 yanılma ile anlamlı

Küçükbaş hayvancılık uğraşma yılına göre küçükbaş hayvancılık ile ilgili bilgi eksikliği arasında yapılan hipotez testi sonucuna göre, H_0 hipotezi reddedilmiştir. Yani, küçükbaş hayvancılıkla uğraşma yılına göre küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi eksikliği arasında bir fark bulunmuştur. 6-10 yıl arasında hayvancılık ile uğraşan bireyler küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde bilgi eksikliği konusunda kararsız kalırken, 21 ve üzeri yıl hayvancılık ile uğraşan bireyler bilgi yetersizliği konusunda problem olmadığını düşünmektedir.

Küçükbaş hayvancılık uğraşma yılına göre üretici birliği/kooperatiflerin etkin olmaması arasında yapılan hipotez testi sonucuna göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. Yani, küçükbaş hayvancılıkla uğraşma yılına göre üretici birliği/kooperatiflerin etkin olmaması ile arasında bir fark bulunmuştur. 6-10 yıl arasında hayvancılık ile uğraşan bireyler üretici birliği/kooperatiflerin etkin olmaması konusunda kararsız kalırken, 21 ve üzeri yıl hayvancılık ile uğraşan bireyler üretici birliği/kooperatiflerin etkin olmaması konusunun problemlili olduğunu düşünmektedir.

Küçükbaş hayvancılık uğraşma yılına göre çiftçi eğitimi/yayım ile ilgili faaliyetlerin eksikliği arasında yapılan hipotez testi sonucuna göre H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani küçükbaş hayvancılıkla uğraşma yılına göre Çiftçi eğitimi/yayım ile ilgili faaliyetlerin eksikliği arasında bir fark bulunmamıştır. Küçükbaş hayvancılık ile uğraşma yılı ne olursa olsun bireyler çiftçi eğitimi/yayım ile ilgili faaliyetlerin eksik olduğunu düşünmektedir.

Küçükbaş hayvancılık uğraşma yılına göre hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersizliği arasında yapılan hipotez testi sonucuna göre, H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani, küçükbaş hayvancılıkla uğraşma yılına göre hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersizliği arasında bir fark bulunmamıştır. Küçükbaş hayvancılık ile uğraşma yılı ne olursa olsun bireyler hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersiz olduğunu düşünmektedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tarımsal yayımın geçmişi çok eskilere dayanmaktadır ve tarih boyunca tarımın ve çiftçinin gelişmesinde yenilik ve güç unsuru oluşturmıştır. Tarımsal yayım bilginin ve tavsiyenin iletilmesi ve uygulanabilmesi için bir araçtır. Kırsal kesimde zamanla bilginin ve kalifiye olmanın önemi artacağından, tarımsal yayıma daha fazla ihtiyaç duyulacaktır ve önemi artacaktır. Tarımsal yayım bir uzmanlık alanı olarak değil çiftçinin bireysel yâda topluca öğreneceği bilgi, deneyim ve bu deneyimi uygulayabilen bir kaynak olarak görülmelidir.

Bu çalışma, Ağrı İlinde tarımsal yayım hizmetlerindeki mevcut durumu ortaya koyarak tarımsal yayım hizmetlerinin etkinliğini artırmak için gerekli koşulları tartışmak ve bu yönde önerileri geliştirme amacındadır. Çalışmanın ana materyalini Ağrı İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne kayıtlı 100 işletme ile yapılan anket görüşmesiyle sağlanan birincil veriler ve ilgili literatür araştırması ve konuyla ilgili önceden yapılmış çalışmalarla desteklenmiştir.

Ağrı İlinde 100 üreticiyle yapılan anket bulgularına göre; İşletme sahiplerinin %12'si Kadın, % 88'i Erkektir. Erkekler tarımla daha fazla ilgilenmektedirler. Kadınlar kırsal toplumda ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olduğundan, tarımsal faaliyetlerdeki etkinliği kısıtlı kalmaktadır. Nüfusun %58'inin 35-49 yaş aralığında, %2'sinin 65 yaş ve üzerinde olduğu saptanmıştır.

İşletmelerde %36'sının ticari amaçla işletmeleri kullandığı, işletmelerde %87'sinin büyükbaş hayvancılık yaptığı tespit edilmiştir. İşletmelerin % 82'sinin sütü kendi imkânlarıyla işlediği görülmektedir. Mevcut durumda, işletme kaynaklarının etkin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Et ve süt ürünlerinin daha etkin değerlendirilebilmesi için bu ürünleri alan ve işleten işletmeler oluşturulmalı üreticilere ulaşılması için kamu spotu yaygınlaştırılmalıdır.

Çiftçilerin küçükbaş hayvancılık desteklemeleri konusunda bilgi aldıkları kanallar; radyo/ TV/internet, komşu ve akrabalarından, üniversite ve araştırma kuruluşu, tarım il/ilçe müdürlüğü, köye gelen bakanlık personeli olarak

sıralanmıştır. Daha fazla araştırmacı kurumların sahada olması gereklidir. Doğu'da daha fazla üniversite personeli istihdam edilip daha çok bölge şartlarına uygun yayım çalışmaları yapılmalı, tarımsal yayımda kullanılan afişler, sergiler, radyo, internet ve tarım temalı Tv kanalları artırılmalıdır. Bu sayede, çiftçilerde istenilen yönde değişimin olabilmesi için bu gibi araçlar kullanılabilir. Eğitim durumu ile küçükbaş hayvancılık desteklemeleri arasındaki ilişki hipotezine bakıldığında, ilkokul mezunları köye gelen bakanlık personelinden, ortaokul ve üzeri eğitime sahip olanlar üniversite ve araştırma kuruluşlarından küçükbaş hayvancılık desteklemeleri konusunda bilgi almaktadır.

Hayvan sağlığında kullanılan kanalların uygulama sıklığı analiz edildiğinde, hayvan sağlığı uygulamalarında; ilk olarak şap aşısı yaptıkları, ikinci olarak brucella aşısı yaptıkları, üçüncü olarak da kuzu ölümelerini önlemek için karma aşı yaptıkları tespit edilmiştir. Küçükbaş hayvancılıkta karşılaşılan problemler ile ilgili yapılan analizde; ilk sırada yem fiyatlarının yüksek olması, ikinci sırada üretici birliklerinin etkin olmaması, üçüncü olarak da kredi yetersizliği problem olarak görülmüştür. Yem bitkileri üretimi teşvik edilmeli ve hayvancılık yapanlar için hibeli tohum verilmelidir.

Eğitim durumuna ve haberleşme kanalları uygulama sıklığına göre internetten küçükbaş hayvancılıkla ilgili bilgi alma sıklığını ölçmek için yaptığımız analizde bir farklılık olmadığı görülmüştür. İstedığımız eğitime göre, bir farkın olması, yani eğitimi yüksek olan bireylerin haberleşme kanallarını daha fazla kullanabilmesi, insanların yayım konusunda daha fazla bilgi alması ve bu sürecin etkin olabilmesi için yayım faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir.

Küçükbaş hayvancılık uğraşma yılına göre hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersizliğini ölçmek için yaptığımız analizde bir farklılık olmadığı görülmüştür. Küçükbaş hayvancılık ile uğraşma yılı ne olursa olsun bireyler hayvancılık ile ilgili kredilerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Daha çok aile işletmesi niteliğinde, yapı olarak da sermayesi yetersiz olduğu için, işletmelerin daha büyütülmesi ve teknolojik açıdan daha yenilikçi olabilmesi için, bu şekilde olan aile işletmelerine

hibe ve kredilerden faydalanacakları mali programlar üzerinde çalışma yapılmalıdır.

Küçükbaş hayvancılık uğraşma yılına göre, çiftçi eğitimi/yayımı ile ilgili faaliyetlerin eksikliğini ölçmek için yaptığımız analizde bir fark olmadığı görülmüştür. Küçükbaş hayvancılık ile uğraşma yılı ne olursa olsun bireyler çiftçi eğitimi/yayımı ile ilgili faaliyetlerin eksik olduğunu düşünmektedir. Yani küçükbaş hayvancılıkla uğraşma yılına göre deneyim süresi artarsa yayım faaliyetlerinde yenilikleri benimsemede ve uygulamaya aktarmada daha etkili olacağı düşünüldüğünden, eğitim/yayım çalışmaları ile geliştirme programları sağlanarak etkinliğin ve verimliliğin artacağı düşünülmektedir.

Çalışma sonucuna göre öneriler:

- Tarımsal yayım, sadece faydalı bilgi ve teknik çözümlere erişen bir uzmanlık alanı olarak değil, çiftçilerin bireysel ve topluca edindikleri bilgi, deneyim ve beceriler, paylaşılması gereken temel bir kaynak olarak da görülmelidir.
- Yayım eğitiminin daha etkin olabilmesi çiftçilerin içinde bulundukları yerel şartların da çok iyi bilinmesine bağlıdır. Bu şartların iyi anlaşılması için yerel önderlerle, kurum ve kuruluşların tecrübelerinden yararlanılmalıdır. Yerel liderler ve önder çiftçiler kırsal kesimdeki ailelerin yayım çalışmalarına katılımını sağlayabilirler.
- Çiftçiler kaynaklarını kullanırken daha akılcı kararlar verebilsin ve yeni teknoloji ve uygulamalar hakkında sağlıklı kararlara ulaşabilsin diye çiftçilere tarımın daha bilimsel olarak öğretilmesinde yardımcı olmak yayımcının görevi olarak görülmelidir.
- Tarım işletmelerinin tamamına yakın kısmı aile işletmeleridir. Bu işletmelerde iş ve aile hayatı bir bütünlük içindedir, birbirinden ayrılamaz.

Ailenin bir bütün olarak incelenmesi gerekmektedir. Tarımsal yayımın bu durumu göz önünde bulundurularak yayım faaliyetleri oluşturulmalıdır.

- Çiftçilerin üretimi daha etkin yapabilmesi için, devlet kurumları ve diğer kuruluşlar arasındaki ortak eğitim ve bilgi okuryazarlığını geliştirmek için farkındalık programları teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aker, J. C. (2011). Dial “A” for agriculture: a review of information and communication technologies for agricultural extension in developing countries. *Agricultural Economics*, 42(6), 631-647.
- Aktaş Y, Öcalkara F, Demirdöğen A (2010). Tarımsal Yayım’a Yeni Bir Yaklaşım; İnsancıl Tarımsal Yayım. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 16(2): 45 – 57.
- Anderson, J. R.,ve Feder, G. (2004). Agricultural extension: Good intentions and hard realities. *The World Bank Research Observer*, 19(1), 41-60.
- Asadi A, Akbari M, Fami H. S, AlambaigiA (2008). İran’da Üreticilerin Buğday Danışmanı Mühendislerle Gönüllü Ödeme Yapmalarıyla İlgili Bir Proje. *American Journal of Agricultural and Biological Sciences*, 3 (4): 706-711.
- Ateş A, Sayın C, (2008). Antalya İlinde Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Özel Tarımsal Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 251-263, Antalya.
- Aydoğdu, M., Altun, M. 2019. Mısır Ekimi Yapan Çiftçilerin Tarımsal Yayım Ve Danışmanlık Hizmetleri İçin Ödemeye Yönelik Tutumları: Şanlıurfa Örnekleme. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2):109-115.
- Birner, R., Davis, K., Pender, J., Nkonya, E., Anandajayasekeram, P., Ekboir, J., ... & Cohen, M. (2009). From best practice to best fit: a framework for designing and analyzing pluralistic agricultural advisory services worldwide. *Journal of agricultural education and extension*, 15(4), 341-355.
- Boyacı M, Yıldız Ö (2014). Türkiye’de Tarımsal Yayım Sisteminde Çoğulcu Yapının Bir Görünümü. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 51 (1): 1-11.
- Boyaci, M., & Yildiz, O. (2016). An overview of agricultural extension services in Turkey. *Bulg. J. Agric. Sci*, 22, 151-157.

- Boz İ, Candemir S (2007). Yayın Elemanları Gözüyle Kahramanmaraş'ta Tarımsal, Kurumsal Sorunlar ve Çözüm Önerileri, KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi, 10 (1), 97-104, Kahramanmaraş.
- Büyükbay E.O, Kızılaslan N (2008). Tarımsal Pazarlama Yayımının Önemi ve Tokat Tarım İl Müdürlüğü'nün Konuyla İlgili Yayın Faaliyetlerinin İncelenmesi, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi 1 (1): 25-32.
- Cengiz, N. 2018. Tarımsal Yayın Ve Danışmanlık Hizmetlerinin Etkililiği Üzerine Bir Araştırma: Antalya Örneği. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Ceylan, İ., C., (2009). Tarımsal Yayın ve İletişim Ders Notu, A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü.
- Çınar G, Armağan G. (2009). Üreticilerin Tarımsal Yayın ve Danışmanlık Hizmetleri İçin Ödemeye İstekli Oldukları Ücretlerin Belirlenmesi: Aydın İli Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 83-92.
- Çukur T, Karaturhan B (2010). Çoğulcu Tarımsal Yayın Sistemi ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Ege Üniversitesi Dergisi, 48 (2), 151-158.
- Çölaşan R (2000). Tarımsal Proje ve Danışmanlık Hizmetleri. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, 1127-1133, Ankara.
- Ceylan İ. C, Köksal Ö, Akın A (2005). GAP Bölgesinde Tarımsal Üretim Sürecinde Üreticilerin Bilgi İhtiyaçlarının Karşılmasında Tarım Danışmanlarının Rölü. IV. GAP Kongresi, 490-497, Şanlıurfa.
- Cinemre H.A., Demiryürek K. (2005). Tarımsal Yayın ve Haberleşme, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Ders Kitabı Beşinci Baskı, Samsun.
- Derman A (2010). Mardin İlinde Tarımsal Yayını Geliştirme Projesi Kapsamında Görev Yapan Elemanların Tarımsal Yayın ve Danışmanlık Sistemine Bakışları. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

- Dirimanova, V., 2017. The role of the extension services for the development of the small-scale farms in Bulgaria. *Bulgarian Journal of Agricultural Science.*, 24 (1): 35–39
- Elias, A., Nohmi, M., Yasunobu, K., & Ishida, A. (2015). Farmers' satisfaction with agricultural extension service and its influencing factors: A case study in North West Ethiopia. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 18, 39-53.
- Farinde A. J, Ateh A. P (2009). Tending Toward Extension Privatization in Nigeria: An Assessment of Arable Crop Farmers Willingness to Pay for Extension Services in Niger State of Nigeria. *Journal of Agricultural and Food Information*, 10(1): 63-75. (<http://dx.doi.org/10.1080/10496500802705508>)
- Foti R, Nyakuda I, Moyo M. (2007). Determinants of Farmer Demand for “Free-for-Service” Extension in Zimbabwe: The Case of Mashonaland Central Province. *Bindura University of Science Education*, 1, Bindura, Zimbabwe.
- Gökçe O (2004). Bin Köye Bin Tarımcı Projesi Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 609, Tokat.
- Halloway G. J, Ehui S.K (2001). Demand, Supply and Willingness to Pay for Extension Services in an Emerging Market Setting. *American Agricultural Economics Association*, 83(3): 764-768
- Harputlu M (2005). Kırsal Kalkınmada Hizmet Birliklerinin Rolü Ve Kınık İçin Bir Model Denemesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İmamoğlu, H. (2017). Tarımsal danışmanlık hizmetlerinin tarımsal üretim üzerine etkilerinin analizi: Balıkesir ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Kara U.K (2007). Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi'nin Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi: Şanlıurfa İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.

- Kayabaş Z (2016) İstanbul İli Silivri İlçesinde Tarımsal Üretim ve Yayım Yaklaşımlarının Analizi Üzerine Bir Araştırma, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Kızılaslan, N. (2010). Agricultural extension policies in Turkey. *International Journal of Agricultural Research*, 5(10), 843-850.
- Kızılaslan H, Çakmak E (2012). Tarımsal Yayım Geliştirme Projesi Kapsamında Tarım Danışmanlığı Sisteminin Değerlendirilmesi; Tokat İli Örneği. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2, 73-84.
- Kızılaslan N, Erdemir S (2013). Tarım Danışmanlarının Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Sistemindeki Roller ve Sisteme Bakış Açıları (Tokat İli Merkez İlçe Araştırması). *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 6, 67-84.
- Kızılaslan N, Ünal Y (2013). Çiftçilerin Tarımsal Yayım Farkındalıklarının Belirlenmesi (Tokat/Erbaa Örneği). *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, 1-19.
- Maunder, H. 1973. *Agricultural Extension, A Reference Manual*, FAO, Rome.
- Novkovic, N., Vasiljevic, Z., & Matkovic, M. (2013). E-Concept of an agricultural extension service. *Poljoprivreda i Sumarstvo*, 59(2), 187.
- Olgun, A. (2002). *Tarımsal Yayım ve Haberleşme*, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Ders Kitabı.
- Oğuz, C. (2010). *Tarımsal Yayımında Danışmanlık Kavramı Türkiye Uygulama Biçimi*. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 22-24 Eylül, Şanlıurfa.
- Özat H.E (2005). *Tarımsal Yayımında Özel Danışmanlık Sistemlerinin Geliştirilmesi Açısından KÖY-MER Projesinin Geleceği*. *Türk Tarım Dergisi KÖY-MER Özel Sayısı*.
- Özçatalbaş Z, Boz İ, Budak D.B, Karaturhan B, Demirürek K (2010a). Türkiye ve GAP Bölgesinde Tarım Danışmanlığı Sisteminin Sorunları ve Geleceği. *Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 2, 588-596, 22-24 Eylül 2010, Şanlıurfa.

- Özçatalbaş O, Budak D.B, Boz İ, Karaturhan B (2010b). Türkiye’de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler. 7.Teknik Kongre, Ankara.
- Paschen J, Reichelt N, King B, Ayre M, Nettle N (2017). Enrolling advisers in governing privatised agricultural extension in Australia: challenges and opportunities for the research, development and extension system, The Journal of Agricultural Education and Extension, 23: 3, 265-282 (<http://dx.doi.org/10.1080/1389224X.2017.1320642>)
- Rivera W, Alex G (2004). Demand-Driven Approaches to Agriculture Extension Case Studies of International Initiatives. Agriculture and Rural Development/The World Bank.
- Sezgin A (2010). Çiftçilerin Tarımsal Yapının Finansmanına Katılma İsteklerini Etkileyen Faktörlerin Analizi; Erzurum İli Örneği. Tarım Bilimleri Dergisi, 16, 116-122.
- Singh, K., Shahi, B., Singh, P. 2016. Role of Private Advisory Services in Agricultural Extension: A Review. Journal of Agrisearch, 3:191-194.
- Sulaiman V.R, Hall A, Suresh N (2005). Effectiveness of Private Sector Extension in India and Lessons for the New Extension Policy Agenda. Network Paper, Agricultural Research and Extension Network, 14: (111).
- Soraklı A (2006). Bin Köye Bin Tarımcı Projesi Kapsamında Görev Yapan Tarım Danışmanlarının Etkinliklerinin Belirlenmesi: Erzurum İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Swanson, B.E. 1984. Agricultural Extension, A Reference Manual, 2nd Edition, FAO, Rome.
- Tunalıoğlu R, Çınar G (2013). Aydın İlinde Kamu Alanında Görev Yapan Tarımsal Yayın Personelinin Kişisel Performanslarının İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 8 (2):11-22.

Verma, P., Sinha, N., 2018. Integrating Perceived Economic Wellbeing To Technology Acceptance Model: The Case Of Mobile Based Agricultural Extension Service. *Technological Forecasting & Social Change*, 126: 207-2016.

ÖZGEÇMİŞ

Hatice BARUT, İlkokulu, Ortaokulu, Liseyi Diyarbakır'da okudum. 2011 yılında Çukurova Üniversitesi Tarım ekonomisi bölümünü kazandım. 2015 Yılında Tarım Ekonomisinden mezun oldum. 2018 yılında Çukurova Üniversitesi bölümünde yüksek lisansa başladım. Ağrı İli Tutak İlçesinde ziraat mühendisi olarak görev yapmaktayım halen bu görevi sürdürmekteyim.

